

Het «Struifvogelspel», dat ondermeer te Kapelle-op-den-Bos wordt beoefend.

KLEIN-WILLEBROEKNUMMER

't Vaartland

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VAN DE HEEMKUNDIGE KRING VAN HET VAARTLAND

RESTAURANT ESPERO

AUG. VAN LANDEGHEMSTRAAT 67

2660 WILLEBROEK

TEL. (031) 86 85 10

Specialiteit :
PEPERSTEAK — MOSSELEN

VOOR AL UW VERZEKERINGEN

WEND U TOT

A. DE BONDT

BROEKSTRAAT 70

2662 BLAASVELD

AANDACHT !

Vrijdag 28 februari 1975 om 20 uur, houdt de Heemkundige Kring van het Vaartland in het Brouwerijmuseum, Stationsstraat 3 te Willebroek, haar statutaire Algemene Vergadering, waarop wij U vriendelijk uitnodigen.

De dagorde vermeldt :

- a) Aktiviteitsverslag 1974
- b) Financieel verslag 1974
- c) Programma 1975
- d) Begroting 1975
- e) Bestuursherkiezing en reorganisatie van het bestuur
- f) Tijdschrift 1974. Inhoud 1975 en suggesties
- g) Diversen en vragen.

Voor de v.z.w. Heemkundige Kring van het Vaartland
J. De Keersmaecker (voorzitter)
L. Schurmans (sekretaris)

't VAARTLAND

Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van het Vaartland, v.z.w.

Jaarabonnement : 150 fr. Over te schrijven op postrekening 000-0927575-61 van de Heemkundige Kring van het Vaartland te Willebroek.

Alle korrespondentie omtrent het blad is te richten aan Karel DE DECKER, Redaktiesekretaris, Vaartstraat 19, 2660 Willebroek, Tel. : (031) 86 77 07.

Prijs van dit nummer : 50 fr.

AANGETEKEND

v.z.w. Heemkundige Kring van het Vaartland
p/a Stationsstraat 3
2660 Willebroek

Willebroek, 12 oktober 1974

De Heer Gouverneur der Provincie Antwerpen
Kon. Elisabethlei 22 - 24
2000 ANTWERPEN

Geachte Heer Gouverneur,

VOORWERP : Ontwerp Gewestplan Mechelen 1974, Openbaar Onderzoek

Overeenkomstig de statuten van onze v.z.w., verschenen in de bijlagen aan het belgisch Staatsblad van 07-6-73, stelt onze vereniging zich o.m. het beschermen van waardevolle gebouwen en landschappen ten doel.

Inzake het Gewestplan Mechelen werd onze vereniging buiten elke voorafgaande raadpleging gehouden. Wat duidelijk is te zien aan het voorliggend ontwerp, waarin voor het Willebroekse Vaartland (in ruime zin genomen) niets als historisch belangrijk werd weerhouden.

Dat de ontwerpers van het Gewestplan bij ons nochtans heelwat overtuigende informatie hadden kunnen opsteken bewijst bijgevoegde inventaris van de monumenten en stedelijke landschappen in het Vaartland. Die lijst werd opgesteld in voorbereiding van het Europees Jaar 1975 van ons Bouwkundig Erfgoed, waarvoor het Ministerie van Cultuur een grootscheepse campagne voert.

Daarom dit uitiem verzoekschrift, met hoop op gehoor !

Dienen absoluut als «woongebieden met kulturele, historische en esthetische waarden» te worden opgenomen in het Gewestplan :

- de tipische dorpskern van Heindonk, met kerk - gemeentehuis - pastorie en dorpsplein ;
- de dorpskern van Klein-Willebroek, met inbegrip van sashuis, tolhuis, sasplein, sluis en kanaalarm uit 16de eeuw.

Ook vragen wij met aandrang dat volgende natuurgebieden als «landschappelijk waardevol gebied» in het Gewestplan worden opgenomen :

- het historisch landschap van het natuurpark Het Broek tussen Willebroekse vaart, Rupel, Mechelse steenweg en zo aansluitend met de merkwaardige Zennevallei te Heffen. Genoemd landschap loopt groot gevaar door de geplande rekreatievormen te worden versnipperd en gedegradeerd ;
- de landschappen van de Abeek-Molenbeek en de Zenne te Hombeek, Leest en Heffen. En wel zoals zij in het vóórontwerp gewestplan Mechelen 1969 werden voorzien, namelijk als gebieden die wegens hun landschappelijke waarde bijzondere zorg behoeven (daarom die «bijkomende bepalingen»).

Voorts dient geput uit de bijgevoegde inventaris van monumenten en stedelijke landschappen.

Wij hopen dat onze vereniging in de verdere fazen van het gewestplan Mechelen wordt betrokken, en in het bijzonder dat de thans geformuleerde opmerkingen hun weerslag zullen vinden in het uiteindelijk gewestplan Mechelen.

Met de meeste hoogachting,

BIJLAGE : — uittreksel plan
— inventaris

vr. v.z.w. Heemkundige Kring van het Vaartland,
J. DE KEERSMAECKER (voorzitter)
L. SCHURMANS (sekretaris)

Voor een mooie ingerichte keuken

VRAAG EENS PRIJS AAN

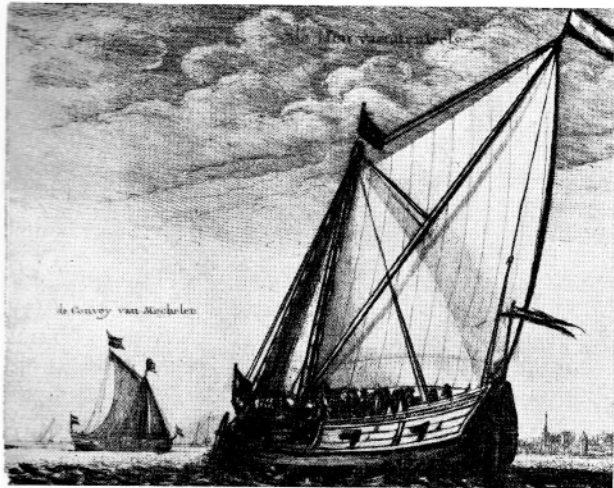
ILWA-keukens

- **alle combinatiemogelijkheden**
- **perfekte afwerking**
- **gratis prijsopgave**
- **verdelers over gans België**

SCHOOLSTRAAT 9

TEL. (031) 86 60 25

Ruisbroek - Sauvagarde

KLASSERINGS- en RECYCLAGE- VOORSTEL KLEIN-WILLEBROEK

De in 1970 gestarte aktie voor natuurbescherming bracht bij de bevolking een sterke sensibilisatie, en na bijna vijf jaar komen er resultaten. De Raad van Europa start een nieuwe aktie, ditmaal wordt 1975 uitgeroepen tot «Europees Jaar voor het Bouwkundig erfgoed».

Dit initiatief past zich in bij de algemene belangstelling die milieu de laatste tien jaar bij het grote publiek geniet. Daar waar tot nu vooral de nadruk viel op het natuurlijk milieu, dient de belangstelling verruimt tot het ganse leefmilieu, dus ook het gebouwde, het kulturele milieu. Eigenaardig dat niet eerst het werk- en woon-omgeving onze belangstelling genoot; de natuur ligt voor ons «moderne» mens reeds zover van ons af. Terwijl de architecturale omgeving een dagelijkse konfrontatie is, spijtig genoeg veelal in negatieve zin. Dat België het lelijkste land is wordt nu officieel erkend, al zijn er ministers van kultuur die anderen hiervan de schuld geven. Een volk krijgt de architectuur die het verdient; tijd dat we er samen iets gaan aan doen.

Maar dan wel in een andere richting dan tot nu monumentenzorg werd opgevat.

De tijd dat men enkel alleenstaande monumentale gebouwen klasseerde is nu wel gedaan. Het zijn niet enkel de ruimten voor religie en

overheid die interessante getuigen van het verleden zijn, maar alle ruimten (dus ook sites) die getuigen van menselijke bedrijvigheid komen in aanmerking. En steeds moet worden getracht om een geheel, een site te klasseren dat een totaal beeld geeft van het leven.

Bovendien dient het te klasseren stenen landschap niet louter een archeologische dierentuin te worden, maar mogelijkheden bieden om in het huidig levenspatroon een zinvolle funktie te spelen. Een Bokrijk is genoeg, we moeten de kultuuruiting die stedbouw en architectuur toch is terug binnen ons leven brengen. Kultuur is niet iets dat ergens opgestapeld ligt, maar wel datgene dat onder de mensen is.

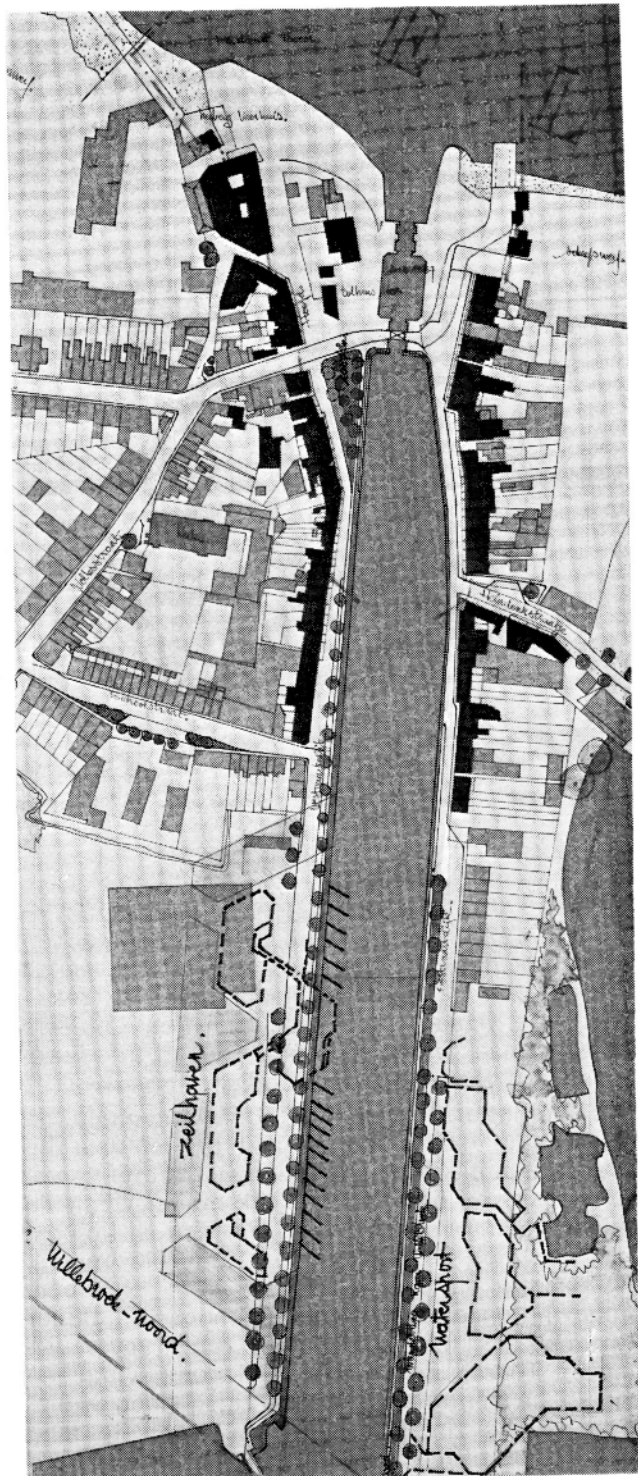
Spijtig genoeg heeft de oproep van de Raad van Europa en van de Minister van Kultuur bij de meeste gemeentebesturen de reflex van de gemakzucht opgeroepen, zodat analoog met de groenaktie 1970 de akties in «geleide» banen terecht komen. De gemeente Willebroek maakt hierop geen uitzondering, volgens inlichtingen van het Ministerie van Kultuur was er einde november voor Willebroek nog geen verantwoordelijke aangesteld, wat in tegenstrijd is met een uitgegeven persnota van het gemeentebestuur. Om toch een zinvolle aktie te kunnen voeren,

werd ons door de bevoegde diensten alle hulp aangeboden. Zo is begin dit jaar een voorlopige inventaris van monumenten en stedelijke landschappen opgesteld, en aan de overheid bekend gemaakt. Voor de streek kwamen we tot een totaal van 42 monumenten (1). Deze inventaris werd door de rijksdienst voor monumentenzorg (inspekteur Brenders) op zijn waarde getoetst en aangenomen. Tegelijkertijd werd een principiële voorstel tot klasseren ingediend voor het rivierlandschap van de Rupel, waarvan de site Klein-Willebroek een onderdeel is (2).

Het definitief ontwerp gewestplan kreeg door een jarenlange aktie ook een andere vorm. Immers in het voorontwerp gewestplan 1969 was voorzien dat het gehucht zou verdwijnen onder een industriezone, dat de oude kanaalarm zou worden gedempt, en dat het saskompleks totaal zou vernietigd worden. In de voorstudie van het gewestplan was eerst een strook buffergroen van 30 meter voorzien, de voltallige gemeenteraad vroeg om dit ook te laten verdwijnen (3). Tegelijk was er sprake van deklassering van het tolhuis van 1608.

De overheid nam het initiatief om de zandwinningsput van 40 ha op Heindonk om te vormen tot jachthaven; hiervoor was de bouw van een zeer dure getijsluis op de Rupel nodig. Zelfs de voorgestelde zandsluis zou reeds ettelijke miljoen kosten. Dit terwijl men 500 m verderop een historisch belangrijk saskompleks bezat, en er te Damme archeologische opgravingen gebeurden om een soortgelijk saskompleks vrij te maken. (sinds geruime tijd stopgezet wegens gebrek aan kredieten).

Om redenen van ekonomie, en tevens als afscherming van het natuurgebied van Het Broek werd sinds 1970 (4) voorgesteld om de zone Klein-Willebroek de funktie van buffergroen te geven, en het gehucht als stedelijk landschap te klasseren en te recyclen tot watersportdorp. Na allerlei tussenkomsten en kontakten met het kabinet en de staatssecretaris voor Ruimtelijke Ordening, werd ons voorstel aanvaard, en opgenomen in het gewestplan 1974. Voorstellen en herhaalde uitnodigingen aan het adres van het gemeentebestuur, en zogezegde verantwoordelijke voor M75 bleven zonder enig gevolg. Wat geen belemmering zal zijn om de aktie verder te zetten. Het voorstel tot klasseren van het rivierlandschap van de Rupel, met als deelprojekten de steenbakkerij-sites van de Rupelstreek en Klein-Willebroek is door de bevoegde diensten principiële aanvaard, gespecialiseerde studiegroepen van universitaire stichtingen verlenen hun medewerking, en aktiegroepen zullen deze projekten voorstellen in het kader van de nationale wedstrijd M75, waaraan buiten het «gouden truweel» betoelaging van

Architekt-stedebouwkundige Hugo Lejon tekende Klein-Willebroek zoals hij dat in de toekomst ziet. Niet als een Bokrijk, met mensen die er als toevallige gidsen verblijven, maar met de nu levende kern, die hij er levend wil houden. Met ondermeer de zwarte vakjes, die hij klasseren zou. Met middenin de nog bestaande vaargeul, die hij behouden wil. Met links en rechts van die vaargeul, rijen notelaars als afboording. Met links de zeilhaven en aanlegsteigers voor zeilboten en rechts gelegenheid tot het beoefenen van watersport...

het Rijk zijn voorzien tot 80 %, met voor de gemeente Willebroek en Boom een maximaal bedrag voor restauratie en recyclage van 20 miljoen frank. (5)

Het voorstel bestaat erin dat het landschap van de Rupel wordt geklasseerd, waarbij de rivier als konstante wordt beschouwd. Een gezuiverde Rupel, en deze sensiele rivier is als intern bekken gemakkelijk onder controle te houden (cfr. Theems, Vesder, etc.) is een potentieel recreatief landschap. Jaarlijks gaan er 400.000 landgenoten watersport zoeken in Nederland. Een gezuiverde Rupel kan deze recreanten aantrekken, zodat niet alleen kapitaalafvloeiing wordt tegengegaan, maar bovendien de verkeersstroom van België naar de Veerse Meren en terug wordt uitgeschakeld, wat in deze tijd van energiebesparing welgekomen is.

Historisch zijn langs de Rupel verschillende soorten bedrijvigheden gegroeid, die hebben geleid tot de industriële ontwikkeling van onze streek. Het graven van het kanaal van Willebroek in 1550 heeft rechtstreeks geleid tot de industrialisatie van de zuiver landbouw gerichte gemeenten. De boeren van de Rupelstreek gingen hun landbouwgrond ontginnen voor kleiwinning, en werden steenboeren. De waterwegen zorgden er voor dat steenkool kon worden aangevoerd voor het stoken van de vroegere houtovens, en de afvoer van de baksteen. Verdere industriële evolutie gebeurde in de scheepsbouw, dus ook in de metaalverwerkende nijverheid en met fabrieken die langs de waterwegen zich kwamen vestigen. Knooppunt van gans deze bewogen en ingrijpende evolutie was het kanaal met als laatste getuige de oude kanaalarm van Klein-Willebroek, en het bijhorend saskompleks met omgeving.

Voorgesteld wordt dit kompleks te bewaren midden buffergroen tussen de steeds maar uitdijende industrie, te restaureren en uit te rusten tot een ruimte waarbinnen de mensen een functionele bedrijvigheid kunnen uitoefenen. In Engeland (Iron Bridge) is het debat over industriële archeologie reeds 20 jaar geopend, en zijn voorbeelden te vinden die ons dienstig zijn.

De site langs het kanaal dient geklasseerd, met als horizonten Boom en de Rupel (o.m. de gebouwen van de bloemmolens Rypens) en het kanaal zelf. Het landschap dient hersteld in zijn oorspronkelijke (en functioneel verantwoorde) staat, met aanplantingen van notelaars en populieren langs de dijken, herinrichting van het voetgangersverkeer als wandelrecreatie, en scheiding van het mechanisch verkeer. Zo worden terug pleintjes hersteld en de functie van samenkomstplaatsen gegeven. De parkeerplaatsen dienen verdoken aangelegd zodat het stilstand blik niet gaat storen.

In plaats van asfalt krijgt het sasplein terug bomen.

De gebouwen binnen de site dienen enigszins aangepast aan de kleinschaligheid en de materiaaleigenheid van het geheel. Voor Klein-Willebroek vergt dit slechts een ingreep voor enkele woningen.

Het sashuis met nevengebouwen waaronder magazijnen en kapel dienen ontdaan van latere aanbouwsels en bezetting, waarbij ook het interieur niet mag worden vergeten. Het saskompleks behoeft bijna geen aanpassing.

Omdat door de historische gegroeide situatie zowel de inwoners als de ruimte van het gehucht watergericht is, dient de recyclage ook in die richting te gaan. Nergens wonen mensen en bestaan mogelijkheden om binnenscheepvaart beter te illustreren. De voor de hand liggende oplossing is het gehucht een functie geven van watergericht dorp voor dagrecreatie. In dezelfde kleinschaligheid, en met aangepast materiaalgebruik kan er watersportakkomodatie worden aangelegd, waarbij de scheepswerven kunnen inpassen. Waarbij een hedendaagse architectuur harmonisch samengaat met de bestaande toestand, en een functioneel verantwoorde stimulans betekent voor de heropbloei van het afstervend Klein-Willebroek.

Er kan aan gedacht worden op het oude kanaal een levendig scheepsvaartmuseum aan te leggen met oude schuiten, stoomsleper en alaaam. Aan het kiletje staat een oud kraantje te verroesten, terwijl de kleine scheepswerven eveneens een belangrijke bijdrage kunnen leveren. Een ander staat in de oude Brouwerij Lamot, terwijl het Veerhuis reeds heel wat animatie brengt in het oude gehuchtje.

We moeten bedenken dat het heel wat interessanter, en sociaal verantwoord is om de afvalruimten van de industriële ontwikkeling te recycleren, dan oud papier en ijzer te vergaren. Ook economisch meer verantwoord, zonder daarom de kultuurgoederen zoals architectuur een geldwaarde toe te kennen.

HUGO LEJON

Architekt - Stedebouwkundige
sekretaris v.z.w. Natuurpark Het Broek

VOETNOTA'S

- (1) uitgave vzw Natuurpark Het Broek - mei 1974
i.s.m. Heemkundige kring Vaartland.
- (2) eigen voorstel 1973
i.s.m. Prof. Baetens - Ufsia - industriële archeologie
De H. Brenders - Rijksdienst Monumenten en Landschapszorg
De H. Linters - Instituut Industriële Archeologie.
- (3) verslag vooronderzoek gewestplan - 9 april 1968 en 7 november 1968.
- (4) uitgave vzw Natuurpark Het Broek - eigen ontwerp - maart 1970 - februari 1971.
- (5) Een Toekomst voor Ons Verleden - september 1974
Rijksdienst Monumenten en Landschapszorg.
Ministerie Nederlandse Cultuur

KLEIN-WILLEBROEK

EEN VREDIGE OASE EN EEN VERSTILDE DROOM (1)

Als een pinnemuts priemt schuchter uit de diepe delling de spits van het dorpskerkje boven een hulleke ratelende populieren en wilde bossages. Het verraadt een kladdeke verborgen en vergeten wereld, neergesmaakt tussen de rusteloos woelende Rupel, met het trotse als Babel dominerende Boom, en het dromende water aan de oude vaart. Alleen een hobbelige kasseiweg, omzoomd door knoestige essen en wilde kastanjelaren, gedraaid en gedrongen door storm en windengeweld, en hijgend als doodvermoeide pelgrims, leidt steil klimmend naar de buitenwereld «de Boulevard-brug».

Een stukje levend verleden ligt er in zich zelf vereenzaamd. Waar nog alleen de herinneringen tastbaar zweven omheen het oude Sasplein met het imposant sashuis, zijn oude bruggetje en de roestverweerde huizekens, devoot en bescheiden. Met de oude schippers blijven ze een levende getuigenis en een bindteken tussen heden en verleden. Er is de bezonken rust en de verstarde gelatenheid na de wilde kadans van een turbulent leven.

In onze verbeelding die klimt over tijd en vergetelheid zien we ze transcendent terug herleven : de zwoegende wroeters met de rode kaproen, de luid lallende zeelieden en bootschippers bij de schuimende pint in het Veerhuis op «Het Hoofd» en in de gonzende taveernen als «Den Ventjaeger» en «Den Papegaey». Het hoofse praalvertoon der vorstelijke heren met fleurige stoeten van scharlaken, goud-brokaat en wapperende banieren — de als zwanen voorbijglijdende witte zeilen bij labberende wind, en het onverstilde hijgen der dampende paarden en boottrekkers, «de lijnlopers», die aan strakgespannen riemen, de pleyten - heuden en andere schuiten van de schipvaart naar de wijd-klotsende wateren van de Rupel sleepten. Waar eeuwenlang het galmende arbeids- en levenslied bruusk afgebroken werd door de snerpend schelle krijgstrompetten, het dof tromgeroffel, donderende kanonnen, wapengekletter en strijdgehuil.

Waar donder en bliksem de luchten vaneen kraakten. Waar lafheid en heldenmoed tegen de hemelen kaatsten. Waar de vlammen roder laaiden dan het Inquisitievuur.

Een immer draaiend schaakbord van felle contrasten : noeste vlijt, weelde en armoede, vierende vreugde naast stukgeslagen illusies, fervente opbouw naast jammerlijke en tergende destructie bruisende leven naast desolate, eenzaamheid en dood.

Een prachtig stukje natuur bloeit hier langs de oude kanaaloevers, waar de schippers hun boot komen meren om te rusten, en waar zee-lieden hun oude dag komen doorbrengen. Gevangen in hun weemoed en herinneringen aan verre tochten genieten deze bejaarde waterratten van het gezicht op het kalme water, oude sas, en rustieke huisjes langs de waterkant. (R.F.I.).

De zephyr brengt vreemde aromen mee en neuriet in het ritselende riet de zo lang vergeten melodie :

«Ik zag Cecilia komen al langs de waterkant,
ze kwam er aangetreden
met bloemen in haar kind».

Dat is Klein-Willebroek, een onverkende oase van stilte en rust en een paradijs voor kunstenaars van het gulden pallet en voor poëtische mijneraars. En waar de moe-gezworven ziel terug een kalme bezinning en een ankerplaats vindt. Maar ook dat als vergeten dorp toch nog van het leven wil. Dat hangt aan het leven als de dauwdruppel aan het gras en de bloemen. Dat draait naar het leven als de hagewinde rond de stam. Dat zich wendt naar het leven als de helianth naar de zon.

Ook hier tovert de zomergloed duizend geschubde goudvissen op het trillende water en witte bolgeblazen wolken zeilen als blanke zwanen over de kussende baren. En ook hier monkelt de melkwitte maan haar zilveren lach in de nachtelijke diep-blauwe spiegel. En ook hier nog zingt de varende wind zijn lied van verlangen naar morgenlandse verten, of sust de ziel in gebenedijde rust.

Op de dijken wandelt het licht der roze morgenstonden, en de aarde bloeit open als een gouden roos. Er zwelt een gezang als van duizend akkoorden, klinkhoorns ruisen het lied van de zee. En de geest zweeft een wijl in het tijdeloos cosmisch begeren. Een trage vogel wiekt aan paarse horizont.

Een kikker kwaakt ergens in het kroos van een verborgen sloot !

En plots is de tover verzwonden. 't Is een ander licht dat men gespannen ziet, de klaarten van het zien en het begrijpen. De dingen hebben andere vormen en spreken een vertrouwde taal. Er ligt een zacht patine van innigheid op de verweerde muren, dat alle hoekigs omdoezelt met warmte en bescheidenheid. Over de trossel huizen spant de hemel zijn beschermend ge-waad.

« De pijp-rokende oude bonken met de onafscheidbare schippersklak op de gebruide apostelkoppen met de verwijlende blik, en trage, gemeten tred, de doordringende geur van sloopsteer, gesmeerd op de kiel der schuiten, het dromende sashuis, levende getuigenis van een glorieus verleden, het immer wenkende bruggetje, voeren U terug in die vertrouwde schippers-atmosfeer. De gemoedelijkheid lekt van de daken.

Geen wangeluid komt deze atmosfeer ontwijden, geen schor geluid van straatgeschreeuw.

Zelfs het gehamer op de kleine werf is zeer bescheiden en bedeesd.

Een mens leert soms waarderen wat hij voorheen niet kende. Geluk dat ligt in alle dingen. Geluk ligt in U zelf. Geluk en tevredenheid om schone herinneringen worden niet uitgebazuind met schetterende trompetten. Maar het is iets dat in het innerlijke wordt beleefd en uitgestraald. De waarheid is de kennis en de kern van alle dingen. En ook de stilte en de rust zijn een genade.

Dit is Klein-Willebroek van heden, dat wij meenden te herkennen en te zien.

In het huis des vaders is er een bescheiden plaats voor ieder kind, en dit huis is geborgenheid en vrede !

Dat moet Klein-Willebroek immerblijven, want wie de vrede verstoort is een barbaar.

Jos DE KEERSMAECKER

EEN LAP GESCHIEDENIS (2)

Vierhonderd jaar geleden is er van Klein-Willebroek nog geen sprake. Hier heerste alleen de wind en het water, het klagend gebrom van de roerdomp en de karekiet in het ritselende riet. Wolven huilden in de vlakten. Er waren nog geen vriendelijke huizekens met groene blaffaturen, er waren geen vaart en geen schepen. Het was een woest gebied van verlamde schorren en zompen, met wuivend riet en polderweiden. Het is slechts na het graven van de Brusselse vaart naar de Rupel en dan voornamelijk met het sas, dat op deze plaats dit vlek zou ontstaan.

Inderdaad in 1550, we zullen het nog even herhalen, werd de eerste steek gegeven door Jan de Loequenghien. In 1553 werd de Rupeldijk doorgestoken door Simon Maertense, burge-meester van Zierckzee. In 1573 het sas gebouwd dat verbinding gaf met de Rupel.

Tot het zover kwam is er heel wat aan voorafgegaan en moesten er eindeloze palavers worden gevoerd. Dat vertellen ons oude folianten, keuren en placcaerten, en andere informatiebronnen als Alphonse Wauters, Histoire des environs de Bruxelles, IIIde ; Karel Moeremans, Geschiedenis van Willebroek ; Jaarboekjes der Kon. Harmonie St. Cecilia, ES.B. XXIX, nr 4 - RR. XXI, 1946 ; het HS. 4896 - 98 (70167 v) van een anonieme schrijver ; Het Vaartland, Heffennummer, 2e Jg 1974 nr 2 : «De Ketting van Heffen».

Zoals bekend, waren de natuurlijke waterwegen, de enige praktische verbindingsmogelijkheden voor mensen en goederen. Aangezien het armzalige wegnnet, eeuwen geleden, voor dergelijk vervoer ondeugdelijk was. De Zenne was de enige verbindingsweg tussen Antwerpen en Brussel. Daarbij kwam de eeuwige strijd tussen deze steden en Mechelen, dat door zijn strategische ligging deze waterweg beheerste en ook aan zijn stapelrechten niet liet tornen. Wederzijdse trekkerijen en vechtpartijen — ook de grote politiek kon niet baten — tot zelfs de ketting van Heffen er bij te pas kwam.

Zoals we reeds schreven kwam Brussel daarvoor in grote verdrukking en werd het keurslijf, waarin ze gedrongen stak, van lieverlede ondraaglijk.

Komt daarbij dat buiten die kweddelen en hoge tolrechten, de Zenne ook niet de ideale verkeersweg was.

Reeds toen had men rekening te houden met verzanding en was men van weer, wind en getij afhankelijk. Bovendien kon men, vooraleer ter bestemming te komen, soms dagen, ja 3 tot 4 weken onderweg blijven. Geld van de regerende vorsten om een geplande indijking der Zenne door te voeren, en alzo de verzanding te keer

DUVEL MOORTGAT VERDUVELD GOED

Het sas kwam klaar in 1836 toen ook het kanaal Brussel - Charleroi gegraven werd. Hierdoor werd een rechtstreekse verbinding met het Waalse kolenbekken mogelijk. Ook voor steenbakkerijen langs de Rupelboorden zou dit een goede zaak worden.

★★

Tot slot hiervan mogen we dan toch niet vergeten de algemene vreugde de vermelden, toen in 1561 de vaart te Brussel officieel opengesteld werd. Met dagenlang veel tamtam, ommegangen, rederijkers, spelen, vlaggen-festoen, en met een wedstrijd voor al de steden der Nederlanden «door middel van zeylen ende met geen ander voorstuwung dan de kracht van de wind». Met het doel het eerst binnen de 8 dagen Brussel te bereiken. Iedere aankomst van een zeiler werd gevierd met gebraden kiekens en hamelbouten en Rhijnse wijn met kannen en met kruiken.

dat sey vromelyke te gare dronken
totdat sey met ruste liggen te ronken.

Klein-Willebroek ging grote en voorspoedige dagen tegemoet maar zou lange jaren ook droeve stonden beleven tijdens de beroerde tijden in de 16e en 17e eeuw.

Jos DE KEERSMAECKER

RAMP EN ELLENDE TIJDENS DE BEROERDE TIJDEN DER 16e EN 17e EEUW (3)

De vaart die een ongehoorde voorspoed voor onze streek beloofde zou ook de oorzaak worden van veel rampspoed en ellende door de samenloop van historische gebeurtenissen, en wel tijdens de ongelukse eeuw die de XVI en XVII eeuw was...

Zwarte ellende, hongersnood en dood, brandende steden en dorpen. Akkers lagen verlaten en verdwenen onder onkruid en wild struikgewas. Wolven huilden klagend door de vlakten en zwartgeblakerde dorpen. Daarbij kwamen dan nog de inkwartieringsellende, stroperijen, brand-schattingen der op elkaar volgende soldeniers. Ellendige karavananen van hopelozen zwierven langs de straten. In 1604 verklaarden de Staten van Vlaanderen : «Wanorde, buitensporigheden en overdaad van sommigen overtreffen alles,

de arme landlieden smeken om Gods wraak over zoveel ellende».

In Madrid had men alleen oog op het onderdrukken van de opstandige beweging, geleid door Willem de Zwijger en lieten de rest over aan de militaire bevelhebbers. Voor onze beproefde voorouders waren de Staatsen en Spanjaarden evengoed allebei vijanden. Van alle twee hadden ze evenveel te lijden. Met de oorlogen voor de troonopvolging tussen Frankrijk en Spanje zou het spel even luguber zijn.

Willebroek en omliggende, en inzonderheid Klein-Willebroek zou in beide gevallen als niet één — zonder verpozen — het toneel en het slachtoffer zijn. Nog waren de werken aan het kanaal niet voltooid, toen reeds de eerste onlusten der Beeldstormers in 1566 plaats grepen. Om deze uitspattingen te keer te gaan zond de verholgen Philips II, de geduchte bloedhond, de hertog van Alva naar onze gewesten om de opkomende troebelen in de kiem te smoren. De hervorming had echter 2 aspecten. Het was niet alleen een reactie tegen de schandelijke misbruiken en corruptie die de kerk onteerden, er was ook een sociaal probleem mee gemoeid. Van de andere kant was de kerk en de Staat één en hetzelfde. Hun belangen liepen parallel. De Prins van Oranje had zich aan het hoofd gesteld van deze Hervorming in de Nederlanden. Als Heer van Rumst en dus ook van Willebroek is het verklaarbaar dat het beruchte onderhoud tussen hem en de graven van Egmont en van Hoorne, hier te Willebroek plaats had, nl. in de afspanning «Het Gulden Vlies».

De Spanjaarden beseften onmiddellijk de geweldige strategische betekenis van Klein-Willebroek. K. Moeremans oppert de mening dat het Alva zelf geweest is, die tot de oprichting van het sashuis heeft besloten en dat het opgevat werd als een ware versterking en in staat troepen te herbergen. De Kalvarie ging beginnen en voor talloze jaren zouden we het slachtoffer worden van allerlei vreemd gespuis.

Op 8 september 1576 na de dood van Requesens zakten een 100-tal Spaanse muitende ruiters onder aanvoering van d'Avila naar Klein-

DUVEL MOORTGAT VERDUVELD GOED

Willebroek af om deze plaats te bezetten. Zo-
doende konden ze de scheepvaart op de vaart en
de Rupel controleren. D'Avila zou de algemene
leider worden der muiters en gans ons gewest
brandschatten en 't onderste boven keren. Het
onderhoud dat de Raad van State onder de
leiding van Maximiliaan Vilain van Gent met
d'Avila en de kolonellen der Duitse troepen op
het Sashuis had, met het doel de terugtrekking
der muitende troepen te bekomen, leverde niets
op. Het is na dit onderhoud dat de muitende
benden al plunderend naar Antwerpen afzakten
en er zo vreselijk huishielden. Het is gekend als
«De Spaanse Furie».

In 1579 werd het Spaanse garnizoen door de
Staatsen verdreven, alhoewel ze bevel hadden
gekregen zich tot het uiterste te verdedigen.
De prins van Parma had met nadruk gewezen op
het belang der stelling van Klein-Willebroek. Op
de plaats van het tegenwoordige sas bouwden
ze een verschansing, dit werd bezet door Schotse
soldeniers.

Ondertussen had Baron de Licques, veldheer
der Spaanse troepen Mechelen onderworpen en
marcheerde op 28 juli van 't zelfde jaar naar
Willebroek op aan het hoofd van 25 compagnies
infanterie en 12 compagnies cavalerie en deed
de verschansing aanvallen door de Italiaanse
kapitein Toubius Gatta, die er zich bij verrassing
meester van maakte. De Schotse bezetting liet
alles in de steek en schepte hals over kop in.

Op aanstoken der Mechelaars, waarvoor deze
vaart nog steeds een doorn in het oog bleef,
en om hen plezier te doen, begon men met on-
middellijk de sluizen van het kanaal te verwoes-
ten om de scheepvaart onmogelijk te maken.
Baron de Licques was in zijn legerkamp te
Blaasveld gebleven en de verdedigers van Brus-
sel besloten hem daar te gaan aanvallen. De 17
september trok Olivier van den Tympel, die de
Staatsen aanvoerde met een legermacht van
4.000 man en 800 paarden naar de vijand. Baron
de Licques, gewaarschuwd, zond verkenners uit.
Maar Van den Tympel was ongezien langs een
binnenweg gekomen, en viel de verraste Span-
jaarden aan bij het krieken van de dag. Deze
hadden de tijd niet zich in de slagorde te stellen
en stoven als een klad mussen naar alle richtin-
gen uiteen. De overwinnaars echter verloren
hun tijd met de Spaanse legertros te plunderen.
Ondertussen had een Spaanse luitenant Garcias
Olivera te Willebroek 200 kruisboogschutters
te paard en 50 lanciers verzameld en verraste
op zijn beurt onder oorverdovend lawaai en
trompetgeschal de Staatsen. Deze op hun beurt
de kluts kwijt, kozen eveneens het hazenpad,
hun buit, wapens en vlaggen achterlatend. De
door uitzinnige haat bezeten boeren — voor hen
was al wat maar soldenier was, vijand om 't

even wie — doodden al wie ze van de vluchte-
lingen te pakken kregen. De mannen van Hein-
donk in 't bijzonder waren hiervoor gekend en
kregen de naam van «Doodslagers».

De Spanjaarden, vrezend voor een terugkeer
van de vijand en geteisterd door gebrek aan
proviand en de grote sterfte onder de paarden,
trokken zich terug. Enkele Duitse troepen in
dienst van Spanje bleven te Klein-Willebroek en
verstevigden het sashuis met artillerie.

Hierop was het weer de beurt aan de prins
van Oranje, die de scheepvaart op Brussel wilde
herstellen en het bolwerk in zijn macht krijgen.
Hij gaf bevel aan de beroemde La Noue zich van
de schans te gaan meester maken. De Duitse
huurlingen, volkomen verrast, lieten het afweten
en poetsten de plaat. Kort daarop kwam de prins
met aarts Hertog Matthias en La Noue de plaats
bezoeken en besloten haar oninneembaar te
maken om alzo de vaart veilig te stellen en
Mechelen af te zonderen. Het sas had nog
slechts één enkele deur en het sashuis was af-
gebrand. Op het gerucht dat de Spanjaarden
opnieuw aanstalten maakten om aan te vallen,
zonden de Colonellen van Antwerpen 300 pio-
niers om het fort te versterken en de prins van
Oranje nodigde Brussel uit hetzelfde te doen.
De schans werd tot een geduchte vesting uit-
gebouwd. Er werden diepe en brede grachten
gegraven van de vaart naar de Rupel, zodat de
schans gans in het water lag. Om materialen te
hebben voor de uitbouw van deze vesting waren
ze niet verlegen. Ze staken op vloten de Rupel
over en met een echte verdelingswoede braken
ze bijna gans Boom af tot tegen de grond om
wat overeind gebleven was nog in brand te
steken. Het was of de solferregen van Sodoma
er had huisgehouden. Zelfs de kerk werd tot de
fundamenten vernield. Zo getuigen de kerkmees-
ters in 1605 in een brief gericht tot de bisschop
van Antwerpen om het herbouwen der kerk te
bekomen.

«Boven desen is oyck waerachtich dat heur-
lieden Kercke deur voirleden troublentijt bij
ordonnantie van de Colonellen der stadt van
Antwerpen, deur de soldaten ende andere van
de forte van Willebroeck is afgebrant, ende
den thoren met groot gewelt tot den fundamente
affgeworpen ende geruyn eert».

(A. Aartsbisd. Mechelen, Boom, n° 12)

De bevolking was tot de helft verminderd. Wie
niet tegenstaande gebleven was, leefde in de
schamelste armoede in de kelder, afgedekt met
voden en pannen.

In 1625 leest men in een verkoopakte «sekere
ledige erve ende afgebroken hofstede, daer een
huys gestaen heeft dwelck bij de Crawaten is
afgebrocken». (G.A. Boom - Rolle v/d Laethove
v. Immersele, 1611-1726, n° 9 bis).

Die Crawaten waren kroatische huurlingen. Hun slechte naam leeft heden nog voort in de streek en is een scheldwoord geworden : «Gij Krawaat».

Om de ellende nog te vergroten werden de Rupeldijken op 5 plaatsen doorgestoken, zodat de ganse streek : Willebroek, Blaasveld, Heindonk en Heffen, een wijde zee geleet en het zou tot in 1594 duren om de ondergelopen polders terug droog te krijgen. De toegebrachte schade was ontzaglijk en de eigenaars die weigerden of niet konden betalen werden een voudig onteigend. Zo verspeelde de kerk van Blaasveld haar zgn. Blaesveltland.

Zo bleven de Staatsen gedurende zes jaar meester van het fort.

In 1584 na de verovering van Vlaanderen, richtte de Prins van Parma zijn blikken naar Brabant en besepte ook het belang van deze sleutelstelling. De graaf van Mansfeld zond er Paul de Gerandeleet, heer van Maulde heen om er zich meester van te maken, wat gebeurde op 19 augustus 1584. Ook Groot-Willebroek kapiteuleerde en al de andere posten langs het kanaal. Al de sluisdeuren werden verbrijzeld en in brand gestoken. De Spanjaarden legden een garnizoen in het fort en bleven tot in 1683, tot ze op hun beurt er verjaagd werden door de Fransen tijdens de oorlogen voor de troonopvolging, gevoerd tussen Frankrijk en Spanje. Een nieuwe rampspoedige tijd nam een aanvang. Vexatiën, opeisingen, brandstichtingen, moord. Ganse dorpen in de omgeving tot Humbeek toe werden in brand gestoken. Het fort werd afgebroken, de grachten geslecht. Alleen het sashuis bleef bestaan.

Het fort en Klein-Willebroek hebben in de loop der geschiedenis een lange, kwade herinnering bewaard. Honderden jaren had er allerhande vreemd gespuis gezeten : Duitsers, Spanjaarden, Fransen, Schotten, Kroaten (Krawaten), die allemaal in de streek lelijk hadden huisgehouden. Men sprak meer van : **Klein Turkije**», dan van Klein-Willebroek.

In 1830 werd het sas verlegd naar de oostkant van het sashuis. Hier stuitte men op de

plaats, waar de vroegere vestig had gestaan. Sabels, degens, lanssen, kragen van ridders en ander tuig werden er gevonden.

Nog eenmaal was het sashuis getuige van een geweldige strijd, toen Jan Apers van Ruisbroek hier met zijn brigands tijdens de Boerenkrijg een heldhaftig epos heeft geschreven. Hij zelf is er gesneuveld met menig patriot. Het blijft tot de verbeelding spreken. Toen ook werd het sashuis door de Sansculotten in brand geschoten en ging menige woning van Klein-Willebroek mee in de vlammen op.

Al is het klein, en heeft het dat wisselend rad der fortuna, veel strijd en rampspoed gekend, toch heeft Klein-Willebroek een groots verleden.

Jos DE KEERSMAECKER

DE VEERDIENST (4)

Zoals we reeds gewaagden was het reizen in vroegere tijden geen pretje. Verharde wegen kende men zelden. In de zomer zakte men tot over de knoesels in het mulle zand en in de winter was het moos en modder, waar de karos of diligentie in vastzogen als een schip op een zandplaat. Bedevaarders en trekkende vaganten zag men meest langs die aardse paden. Wie van huis ging sloeg een kruis, want niemand wist op voorhand welke perikelen hem wachtten of wanneer hij zijn strooien dak zou terugzien. Ook langs de waterwegen was het soms meer een processie van Echternach.

De Brusselse vaart opende dan ook ongekende mogelijkheden. Niet zodra was het kanaal voor het goederenvervoer opengesteld of het Brusselse Magistraat richtte een publieke veerdienst in tussen Brussel en Antwerpen met als pleisterplaats te Willebroek. De schuiten legden aan bij het veerhuis aan de schuitkaai. Dit «Vaert-huis» stond aan een groot plein, nog ten dele overgebleven en heden als «Veert» gekend. Het werd afgebroken in 1830.

Nieuwe liedjes zingen schoon ! Zo'n boottochtje werd dan ook als een plezierreisje aanzien. Alle dagen vertrok uit Brussel een schuit naar Willebroek : 's zomers om 6 u., bij winterdag om 7 uur. De «Coupon» kostte 10 stuivers

DUVEL MOORTGAT VERDUVELD GOED

per kop. Voor de kinderen onder de 12 jaar was het halve prijs en voor de kneuters onder de 4 jaar, zoals dat heden nog het gebruik is, was het kosteloos, onder conditie «in so verre dat sey op moeders scoot blijven sitten».

Dit personen-vervoer of «publieke veerdienst» bracht de meeste bedrijvigheid bij. De schuiten namen geen reisgoed op; dat moest afzonderlijk per boot worden verstuurd.

De reis, onder onvoorziene gevallen, mocht niet langer duren dan 6 uur. Aanvankelijk werden de schuiten met zeilen voortbewogen. Bij windstilte werden ze voortgetrokken door boottrekkers «lijnlopers» genaamd. Bij verdere uitbreiding van de trafiek werd voor 't merendeel hun taak overgenomen door trekpaarden. Hiervoor werden langs de beide oevers jaagpaden aangelegd. In iedere gemeente stonden steeds paarden gereed, die de boot naar de volgende stopplaats voorttrokken. Ook de boeren vonden het uitstekend wat extra te kunnen bijverdienen en leenden graag man en paard om «een reis te doen». Te Willebroek waren er in 1865 nog steeds een 200-tal paarden voor deze trekschuiten, toen in 1868 de boegseringsmij. van Ing. Lambert de vergunning kreeg voor de duur van 30 jaar in het slepen der schepen in de vaart. Deze sleepboten waren logge rechthoekige vaartuigen met platte kop, en met stoom voortbewogen. Aan één der zijden hadden ze een groot kamwiel, waarin een ketting paste, die van sas tot sas onder water lag. Na 1898 verschenen de meer elegante sleepboten, die wij zelf allemaal nog hebben gekend. Ze zijn nu echter ook al verdwenen.

Aan deze plezierige vaart waren er ook wel inconvenienten verbonden. Zo vertelt de gezant Guistiani in zijn briefwisseling, dat de sluisdeuren slechts éénmaal per week opengingen om de officiële beurdienst Antwerpen - Brussel door te laten. Wie van die kans geen gebruik wist te maken moest aan ieder sas overstappen om in het volgende pand aan boord van een ander schip te komen en daarbij geduldig te wachten tot de meegevoerde koopwaar eveneens overgeladen geraakte. De oorzaak, zegt B. Lamot, van deze tijdrovende verwikkeling wordt nergens vermeld. Vermoedelijk was er een tekort aan bovenwater. Mogelijk waren de sluisdeuren erg moeilijk om bewegen met de toen beschikbare uitrusting.

Deze veerdienst bleef geregeld worden door de stad Brussel, samen met de Maatschappij der Schipvaart. Dagelijks vertrokken trekschuiten uit Brussel, die omstreeks 11 uur te Klein-Willebroek arriveerden. Daar stapten de reizigers dan over op de overzetboot. Op de Veerдам te Boom wachtte de diligentie hen op die de reizigers in een drietal uur naar Antwerpen bracht.

Er was een postwagen met drie paarden gespannen voor 12 personen buiten en 2 «in de cabriolet». De trekschuiten keerden onmiddellijk naar Brussel terug van zodra de reizigers uit Antwerpen aan boord waren gestapt. De stad Brussel en de Schipvaart deden in 1765 te Boom bij de Veerдам een grote afspanning met herberg bouwen voor de dienst en de rust der reizigers. Het was de nog bestaande instelling «De Scheepvaart» in de Leopoldstraat.

Alle vaartverkeer eindigde en begon dus te Klein-Willebroek. De reizigers konden ook overstappen op zwaardere zeilschepen, «heuden» genaamd. Voor lieden van onze tijd klinkt het wellicht zonderling. Maar deze tochten waren niet zelden zonder gevaar. Windvlagen en stromingen konden bijzonder in het gat vóór Rupelmonde gevaarlijk zijn, evenals springvloed en storm. Zo gebeurden er in de lente van 1785 twee rampen, met talrijke slachtoffers.

Daarenboven moest men soms te Klein-Willebroek tot middernacht wachten tot dat de hoge tij opkwam, om op de hoogte van «Het Hoofd» op het schip te kunnen geraken. Het bracht hier natuurlijk heel wat bedrijvigheid en verteer mee. Op die trossel van een 100-tal huizen waren er dan ook maar liefst een dertigtal afspanningen en taveernen.

De voornaamste reizigers en hoge pieten, zeker niet, lieten het aan hun hart komen bij dit gedwongen oponthoud en brachten in het oude sashuis in de zaal der rentmeesters hun tijd aangenaam door met een lekker etentje en een goede fles. De zoldering van deze zaal droeg als kernspreuk «Wel - Vaeren - wordt - Benijt».

Een zeilvoerende «poenschuit» voor reizigers en goederen voer heen en weer op Antwerpen, nl. 's maandags, woensdag en vrijdag. Het verkeer werd geregeld volgens ebbe en vloed.

Het sas te Klein-Willebroek kan heel wat geschiedenis vertellen. Een boottochtje van of naar Willebroek was zeer geliefd, en vele illustere vorsten zijn bij wijze van spreken hier in het gastenboek ingeschreven.

Een korte vermelding :

- 1) Juni 1565. Margareta van Parma, komende van Antwerpen naar Brussel, wordt op de Baronnie ontvangen.
- 2) 1632. Maria de Medicis, koningin-moeder van Frankrijk, en dineerde op het kasteel van ridder Verfaille, heer van Nevele. Hij was met een kleine vloot tegemoet gevaren en deed haar uitgeleide tot Klein-Willebroek.
- 3) 1654. Kristina van Zweden wordt opgewacht te Klein-Willebroek door Aartshertog Leopold, landvoogd en op het kasteel te Willebroek ontvangen.
- 4) 1697. Peter de Grote, czaar van Rusland komt naar Klein-Willebroek het sluisenstelsel

bestuderen. Verbleef er geruime tijd en hielp er persoonlijk mee bij het versassen van schepen en openen der sluisdeuren.

- 5) 1795. Karel van Lorreinen, vergezeld van zijn zuster de prinses van Lorreinen en van Bar.
- 6) 1810. Napoleon en van Keizerin Marie-Louise van Oostenrijk vergezeld legt aan te Klein-Willebroek en wordt er verwelkomd door de harmonie. Saluutschoten worden gelost met geleende kanonnen van een koopvaardij-schip.
- 7) 1827. Willem I, koning der Nederlanden, verbleef hier korte tijd. Een dansfest had plaats op de schuiten, die in de vaart neven elkan-der gelegd waren.

HET VEER OVER DE RUPEL (5)

Nadat de vaart in 1561 voltrokken was, en de veerdienst ingericht, was het vanzelfsprekend, dat de meeste reizigers die hier toekwamen, trachtten, om over de Rupel te geraken naar Boom. Daarom werd deze veerdienst ingericht. De opbrengst werd gedeeld ieder voor de helft aan de heer en ridder Boschaert van Boom en Jan Helman, baron van Willebroek. Maar spoedig kwamen hier moeilijkheden opdagen.

Het was in strijd met de belangen van het enig toegelaten en sinds onheuglijke tijden bestaande veer van Hellegat, waarvan de opbrengst voor de ene helft aan de heer van Rumst en de andere helft aan de vorst toekwam. De pachter van het Hellegat's veer legde daarom klacht neer bij de Rekenkamer van Brussel. En op 20 augustus 1616 vaardigde de Aartshertog een plakkaat uit met verbod tot het overzetten van personen en koopwaar tussen Klein-Willebroek en Boom op straf van boete (Plakkaerten v. Brabant, III, blz. 245). Dat deze verordening niet veel uithaalde, blijkt dat ze hernieuwd werd in 1647, met even weinig gevolg. Het is toch wel logisch dat het grote getal reizigers niet die lange omweg over Ruisbroek - Hellegat zochten te maken om over de Rupel te geraken.

Ten slotte kwamen Joris Boschart van Boom en Jan Helman van Willebroek overeen om een overzetboot in te leggen. Dat gebeurde ten jare 1664. De pachtsom beliep 400 gulden 's jaars. Door die concurrentie daalde deze van Hellegat van 250 tot 100 gulden.

De vorst was wel lankmoedig, maar ten slotte was het zijn belang, tot wanneer een pont in dienst werd gesteld om voertuigen over te zetten. Dan kwam het spel voor goed op de wagen (of op de schuit) en bracht de Aartshertog de zaak voor het gerecht in 1698. Na lange pleidooien, dat was vroeger nog erger dan nu, besloot de Raad van Brabant in 1708, dat de vorst alleen het recht bezat op de opbrengst van het veer. Dat nam de heer van Willebroek niet en in 1709 besliste de Rekenkamer te Brussel op zijn rekwes, dat hij recht had op de helft van de pachtsom. En de vorst koos eieren voor zijn geld. De heer van Boom, Boschart, bleef uitgesloten en deed geen verdere pogingen, nadat ook Frans Regaus in 1753 nogmaals maar zonder succes getracht had wat van de koek te krijgen. Het bleef zo tot aan de Franse omwenteling, die ook het veer aansloeg.

En hier geeft het G. Arch. Boom - Reg. 316 n° 409 - 315 - n° 176 - 177 - en n° 65 - 312 - medegedeeld door Em. Steenackers, enige bijzonderheden omtrent dit veer.

De pachter van het veer moest volgens het reglement ter zake, ieder half uur, na een teken van de klok, die aan de overkant hing, telkens overvaren. Het tarief van de overzet moest aangeduid worden.

«Aan elke bijzondere pachter is opgelegd, wederzijds de boord der rivier, een tafel aan een paal vastgemaakt, op welk in olieverf met grote letteren zal worden geschreven het Tarif der verschuldigde regten voor het overzetten der reizigers, rijtuigen, dieren en koopmansgoederen, te plaatsen. (G.A. Boom - Reg. 316 - n° 409).

De inwoners van Willebroek en Boom hadden ten allen tijde, slechts de helft van de overzets-prijs moeten betalen. Dit om de goede betrek-

DUVEL MOORTGAT VERDUVELD GOED

kingen die er bestonden tussen Boom en Willebroek en ook omdat zij goede diensten bewezen aan de Veerman bij het overtrekken van soldatentroepen. Want de pachter was verplicht deze kosteloos over te zetten (ibid. Reg. 315 n° 176-177).

Tijdens het Hollands bestuur, werd het verkeer op de vaart nog veel intenser, maar het begon dit voordeel voor de oeverbewoners te verminderen. Men begon met die gunstprijzen tot slechts op zondag en donderdag te bepalen. Daarop werd ook de zondag afgeschaft en ten slotte tot algehele opheffing, waartegen, het spreekt, verzet kwam.

De Rupel was toen al onbetrouwbaar en niet zonder gevaren wegens de grote zandplaten, waarmee men bij lage tij soms te voet kon overgaan. De veerman was daarom verplicht soms een kwartier omweg te maken, om aan de overkant te geraken. 's Winters was de overzet dikwijls gevaarlijk wegens de ijsschollen. Als de Rupel vastgevroren lag, ging men erover op planken, die de veerman daartoe aanlegde. Zij die deze houten baan bezigden, betaalden simpel de overzetsprijs. De veerman had ook helpers, die kregen de naam van «schuitvalken».

Na het verdwijnen der houten brug in 1946 is er terug een veer ingelegd tussen Klein-Willebroek en Boom, maar nu met een motorbootje. Een persoon met velo o.a. betaalt 5 fr. Het is nu slechts voor plaatselijk gebruik, want veel reizigers of vreemd volk komt er niet meer.

Jos DE KEERMAECKER

DE HOUTEN BRUG (6)

Na het kasseien van de aardeweg van Willebroek naar Klein-Willebroek nam het verkeer aanzienlijk toe. De overzet werd overbelast. Reeds in 1828 kwam het gedacht op hier een brug te slaan. In een verslag aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken, vermeldt K. Moeremans, wordt er gezegd, dat de reizigers die met de morgenboot om 7 uur uit Brussel vertrekken, te Klein-Willebroek soms 5 tot 6 uur moeten wachten om overgezet te kunnen worden. In 1834 reeds diende een zekere heer Sano, een verzoek in om een brug over de Rupel te mogen slaan tussen Klein-Willebroek en Boom. Het kreeg geen gevolg.

Na veel vijven en zessen werd ten slotte de toelating verleend aan de N.V. «Vve. van Enschodt». Op 15 mei 1850 begonnen de werken en op 21 juli 1851 legde de goeverneur de eerste steen. Daar komt natuurlijk wat officiële tralala bij te pas. En inderdaad het was toch een gebeurtenis van zeer grote betekenis.

Kortom, tegen de wal, in het slibzand werd een stelling opgericht. Dat was men aan het hoog gezelschap wel verplicht. Wat er feitelijk aan die eretribune haperde, zegt B. Lamot, weten we niet, maar plots begon dat getimmerte te kraken : de vloer vloog onderuit en de voorname heren tuimelden, met pitterleer en bolhoed of buis ellendig in het slijk. Hoe ze er uit kwamen en hoe ze er uit zagen wordt in de officiële kronieken bescheiden verzwegen. En hoeveel ponden «bruin zeep» dat gekost heeft evenmin. B. Lamot vond tussen zijn familiepapieren een gedicht van een dorpspoëet in 15 strofen over deze «treur-kluchtige» gebeurtenis. Zo komen we hieromtrent toch het een en het ander te weten :

Bij 't leggen van de «brig» te Boom
Ze zijn met de stoomboot naar Boom gegaan.
En daar gaan op een stelling staan...
De Gouverneur begon te metsen.
Stillekensaan om hem niet te kwetsen...
Al die heren die waren zo blij
Maar toen begon de lachpartij.

Want als zij die stelling hoorden kraken
Moesten z'een leven hooren maken.
Dan vielen die mannen alle gelijk
Met hoofd en poot al in het slijk...
Ze werkten allemaal om ter meest
Aan menig smerig Walenbeest.
Maar om z'er best uit te halen
Zoowel Vlamingen als Walen
Kwam een schipper met een net,
Daarmee was de boel gered...» enz.

Op 25 januari 1853, na 23 maanden werk, kwam de brug klaar en werd ze ingehuldigd in aanwezigheid der prinsen Leopold van Brabant en Philips, Graaf van Vlaanderen. De brug was 235 m lang en 4,60 m breed. Voor die tijd was het een heel geval en werd vermeld als een merkwaardigheid en als de voornaamste van België. Ook Podesta in «Le Petit Brabant» spreekt met bewondering over deze brug. Voor ons was het indertijd een gewoon geval, maar tevens toch een gerief.

Bij K.B. van 23 januari 1852 werd het recht verleend om een tol te heffen en dit voor de duur van 90 jaar, hetzij tot 1942. Reeds in 1878 kwam hiertegen verzet, zonder resultaat. Het tarief der tolgelden — wat was dat zalig die «goeie-ouwe» tijd» — van de goudfranken en er met centen (koperen) werd gerekend. We hebben het zelf nog meegemaakt. Met onze fiets samen betaalden we 10 vooroorlogse centen. En honderden keren hebben we die centen neergesmaakt — behalve wanneer we die zelfs niet op zak hadden of dat we reeds overtijd waren voor 't school te Boom — en dan met een geniepigie maar forse sprint die goeie tolman

voorbijvlogen. Van zijn gesakker trokken we ons niet te veel aan. Goede man, zalige tijd !

De inwoners van Boom en Willebroek betaalden 2 centen, de andere het dubbel. Voor een geladen paard of muilezel 17 centen. Voor een schaap, bok, geit, bigge, koppel ganzen of kalkoenen 2 centen. Voor een geladen kar met paard of muilezel, of met 2 ossen bespannen, de voerman inbegrepen 32 centen. Voor een wagen met drie paarden bespannen, 74 centen. Dit was de hoogste taks uit de reeks van 28, aldus B. Lamot.

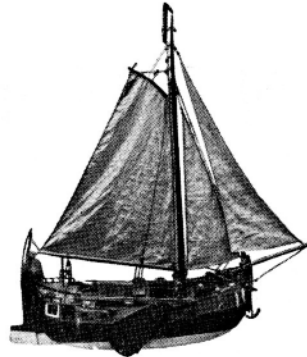
Uitzonderingen bevestigen de regel echter : de koning en zijn gevolg, de ministers, zekere ambtenaren, kanonnen en kruitwagens met hun begeleiders en ook de briefdragers mochten over de brug zonder te betalen.

In 1914 en 1935 liep de brug zware averij op, toen telkens een schip tegen de pijlers aan beukte. In 1914 mislukte een poging om deze brug op te blazen. In 1940 vernielde de Genie het draaibaar gedeelte. In 1944 saboteerden de partizanen van Boom en Klein-Willebroek de springladigen, zodat de geallieerde 35 ton wegende Sherman tanks ongehinderd de brug overdenderden, en alzo de haven van Antwerpen van vernieling kon veilig stellen. Boom zelf ontsnapte hierdoor van een zekere vernieling door voorgenomen bombardementen. Daarom werd deze goede «houten brug» de «brug der Vrijheid» gedoopt.

Aan de rechterzijde staat het oude tolhuisje, en daarachter de scheepswerf, waar Majoor Fleury-Duray in 1830 met zijn manschappen naar de St.-Bernardsabdij te Hemiksem vertrok om er de Hollanders te verjagen. Sinds 1946 is de oude brug weggebroken en naar elders gevoerd. De overgebleven pijlers, die boven het water uitsteken en als om erbarming roepen, zijn een blijvende herinnering aan vroeger dagen.

Er blijft aan deze houten brug, die «ouwe matant» en dit Klein-Willebroek een klad van onze jeugdherinneringen plakken. Met een beetje heimwee denken we aan deze schone tijd terug. Het is ook merkwaardig — op afstand gezien — wat hier al die jaren is voorbij gegaan. Vergeten we niet dat alle verkeer over de «Boulevard-brug» langs het «Brugske» over het sas van Klein-Willebroek en de houten brug naar het Antwerpse moest passeren. Het bracht voor Klein-Willebroek heel wat beweging en heel wat leven, ook in «de Brouwerij» bij. Op een 100-tal huizen waren er een dertigtal staminee's. Sinds het verdwijnen der brug, werd alle leven hier plots afgesneden, is de stilte en de vergetelheid ingetreden.

Jos DE KEERSMAECKER

LITERATUUR

- Baron J. Le Roy - Noticia Marichonatus Antverpiensis. Amsterdam - 1678.
- A. Anselmo - Placcaerten, ordonnantien - Landt - charters. Blijde Inkomsten - Privilegiën ende Instructies. (Brabant) - 11 dl. Antwerpen.
- K. Moeremans - Losse grepen uit de geschiedenis van Willebroek.
- Dr. B. Lamot - Hoe Boom groeide - Antwerpen 1957.
- Em. Steenackers - Boom in het verleden - Lier 1907.
- Wauters Alphonse - Histoire des environs de Bruxelles - 3 dl. Brux.
- Bentioglio - Histoire des guerres de Flandre.
- de Azevedo - Korte Chronycke van Mechelen Oudheden der stad ende provincie van Mechelen - Leuven.
- Miraeus - Opera³ diplomatiea et historica. Brussel - 1723 - 1748 - in fol.
- Eig. Schoon en De Brabander - XXIX - n° 4 - RR. 1946.
- H.S. naamloos - 4846-98 (fo 167 v).
- «Het Vaartland» (Heemk. Kring v/h) - Jg 1973 n° 1 en Jg. 1974 n° 2.
- G.A. Boom.

Pasteitjes en vlaaien vindt U overal, maar wil U eens iets fijn, dan moet het van het modernste bakkertje zijn.

Als U er éénmaal hebt van genoten, zult U beslist nergens meer kopen.

Proef en vergelijk de moderne kwaliteit en U zegt onvermijdelijk :

Oh, hoe heerlijk fijn, dat kan niet anders dan van Freddie zijn !

BROOD- en BANKETBAKKERIJ

F. MOEREMANS-MOONS

DORPSTRAAT 47 - BLAASVELD

Tel. (031) 86 73 18

Aan huis bestelling

DE BINNENSCHIPPERS

Met hun zessen zaten ze daar. De oude vergrijsde en met de vaart vergroeide binnenschippers uit het Willebroekse Vaartland. Ze zeggen niet veel, maar kijken voor twaalf, naar de traag voorbijtrekkende boten in het kanaalwater. Ze hebben hun tijd gehad, hun «goeie ouwe tijd», toen het o-zoveel-lastiger maar zoveel plezanter was dan nu, met al dat modern «gesjommel» waar een binnenschipper moeilijk wijs uit raakt... Ze wonen allemaal vlak bij de vaart. En ze houden ervan.

De spraakzaamste — en misschien wel de interessantste — was de Kes. Hoe geraakt een man aan zo'n lapnaam? Weten we niet, evenmin als de Kes zelf, die de naam meer als een erfenis beschouwt, die van vader op zoon overgeleverd, nog wel een beetje in de dagelijkse «vaartgesprekken» blijven zal.

De Kes, alias Arthur Lauwers, werd op 31 januari 1879 te Willebroek geboren. Hij trouwde op 10 september 1904 met Fiene Dons uit Kapelle-op-den-Bos, en woonde te Willebroek op de Westdijk. Hij werd grootgebracht midden een groep van zeven, met een vader die als dagloner bij mijnheer Van Berchem zijn dagelijkse kost en een beetje erbij verdiende en die voor de 14-jarige Arthur het voorbeeld was, om evenzeer een klepper te worden.

De vaart stak zijn ogen uit... De vaart en de boten. Zij zouden zijn leven cachet geven, hem gebonden houden en meesleuren, langs kilometerlange waterwegen, gans Vlaanderen door... Hij kwam als leerjongen op één der schepen van Rikki de Heel terecht, die het traject Willebroek-Antwerpen regelmatig aflegden, en meestal winkelwaar, papier voor De Naeyer of bier voor Van den Bogaert vervoerden.

Na deze zeer serieuze proeftijd, kwam hij op de sleepboten terecht, om in 1905 over te gaan naar de stadsdienst te Brussel. Hier bleef hij tot in 1913, toen hij eigenaar werd van de «Josephine», een binnenschip van 100 ton, dat 25 m lang was en 4,74 m breed. Zij specialiseerden zich in het vervoeren van straatmest, die ze eerst voor de boeren aanhaalden. Later haalden ze de stadsmest weg uit Brussel, die op het stort van Baeckelmans te Tisselt werd afgelaten. Vuil werk maar schoon werk, zegt de Kes. Hoeveel keer zou de «Josephine» niet naar de Kempen gestevend zijn, om daar met honderden tonnen Brusselse mest te lossen? Die keren zijn niet te tellen. En daarbij met een lege boot de terugweg ingeslagen. Want kijk, te Postel werd de boot volgepropt met «bakkershout» dat voor Brussel bestemd was.

Op 4 augustus werd de Kes opgeroepen. Recht naar de IJzer en aangeduid om samen met Cop uit Boom en Van Belle uit Buggenhout, sasmeester Cogge te helpen om de IJzervlakte onder water te zetten. Daar waar Cop en Van Belle bij de sasmeester bleven, was de taak van de Kes de kar met buskruit te vervoeren die ingeval de eerste opdracht niet slaagde, werd ingezet om toch tot het beoogde resultaat te komen...

Na de oorlog, terug met straatmest varen... Terug die kilometerlange tochten Vlaanderen door en in de waterwegen van Wallonië. Naar Luik werd er gestevend, naar Gent, naar de mooie Kempen, naar het ruige Noordzeestrand... naar overal waar zijn schepen door het water konden klieven. Want ondertussen hadden ze de «Arthur» bij De Winter in Boom van stapel laten lopen, een binnenschip dat 28 m lang was en 5,05 m breed.

In 1931 kwamen ze aan de wal wonen. De drie kinderen hadden echter de liefde voor de vaart en de boten geërfd en varen nu nog met de «Josephine» en de «Arthur», de kilometers vretend lijk wij dat met de fiets of met de auto zouden doen.

De Kes? Een schippersklak die de kaalte dekt... Een verteller die van geen stoppen weet... «Altijd maar verder, schipper!». En er was dit... En er was dat... Enne... hoe zijt gij feitelijk aan uw Fiene geraakt, vragen wij tussen twee happen in.

— Wel, zegt de Kes, en hij knipoogt naar zijn Fiene, in Kapelle was er toenertijd nog geen sas in de vaart. En toen wij daar geregeld met onze boot voorbijvaardden, sprong ik in de vaart, klauterde de wal op en ging er ene pakken in café De Beurs, waar Fiene herbergdochter was. Dan rap op een een drafke achter ons schip aan en... de rest ging vanzelf, want een half jaar nadien waren we reeds van de preekstoel gevallen...

— En 's zondags, Kes, wat deden de schippers dan voor hun amusement?

— Werken lijk in de week! 'k Zal U meer vertellen: mijn kleinzoon die werkt dag in, dag uit, zondag en werkendag van 6 uur 's morgens tot 9 uur 's avonds, maanden aan een stuk...

De Kes vertelt dat allemaal zo spontaan, zo serieus, zou men zeggen, terwijl hij tevens een bijzonder zwak heeft voor het onthouden van datums en feiten... De afmetingen van verschillende schepen die geregeld langs zijn deur passeren, kent hij op zijn (schippers)duimke, en elke donderdag en elke zondag is hij van de partij om de Engelse zeeschepen «City of

Brussels» en de «City of Londen» welkom te heten. Dan loopt hij op een drafke om de kabels aan te pakken en de vaartreuzen vast te leggen... «Dan krijgt hij een borrel van de kapitein» zegen zijn vrienden...

BIJ REEKE LAUWERS...

Langs de schilderachtige Willebroekse vaart, daar waar het Oude Sashuis met zijn voetstuk midden de oude vaargeul troont, liggen ouwe verweerde vaartuigen te blekkeren in de vakantiezoon. Er is geen bel om te seinen dat iemand aan boord komt of geen hond die in het wilde weg te bassen ligt voor elke bezoeker die op de dijk passeert. Er is alleen de stilte... of soms het deinende water, waarop «Woonschip Louisa» te dobberen ligt. Reeke Lauwers, de eigenaar van het schip, zeer welbespraakt, laat ons door de open deur in het gezellige ruim...

In Klein-Willebroek-dorp hadden we de weg moeten vragen.

— Reeke Lauwers ?! Die ligt in iën van die leste bakskes... had de-in-het-deurgat-zittende schipper ons verteld. En hij had met zijn vinger naar de vaart gewezen. Naar die ouwe vaargeul, die momenteel gevuld ligt met allerhande woon-schepen. Ze krijgen er «elentrik» van de wal en de PIDPA zorgde dat er water kwam. Ze leven tussen water en wal, maar willen dit leven met geen landrat ruilen !

Bij Reeke Lauwers zit het varen in het bloed... De vader van deze op 8 februari 1886 te Boom geboren schipper, stierf toen Désiré (alias Reeke) 15-16 jaar was. Zijn moeder was hem reeds jaren tevoren ontvallen. Het bleek dan maar legio dat Reeke hard wroeten moest, nu hij volledig op zichzelf was aangewezen. En hij werd — bij gebrek aan centen — dan maar direkt schippers-knecht. Hij stevende naar Holland, naar het Walenkwartier, naar Duitsland. Getrouwd op 20 juni 1908, ging hij direkt daarna op een schip van de zoutziederij Scheltjens uit Klein-Willebroek. Zeven jaar lang vervoerde hij zout vanuit Steendorp en Willebroek. Hier speelde hij dus de rol van «zetschipper», tot plots de zoutziederij Scheltjens haar activiteiten stopzette. Dan maar een «schipke» van Scheltjens gekocht, voor eigen rekening varen, zes jaar tereke, om plots tot het besef te komen dat de verbreding van het kanaal Brussel-Charleroi de doodsteek voor de kleine schepen betekende. Het was amen-en-uit en de vette jaren waren voorbij. De grote schepen van 350 ton, die door de doorgevoerde werken in de gelegenheid werden gesteld in het voor hen tot dan toe onbereikbare water te komen, voeren aan een verminderde prijs, waar Reeke met zijn kleine tonnemaat van 70 ton niet tegenaan kon. Door deze spijtige «modernisering» moesten zij het vervoer stop-

pen. De familie Lauwers was te klein en hulp van buitenuit kon niet baten.

Dan maar naar Klein-Willebroek en werken bij Dumon en Van der Vin, waar hij 18 jaar van de partij was, tot hij, na drie jaar nachtwaker te zijn geweest bij de firma Engelen, de leeftijdsgrens bereikte en op pensioen werd gesteld.

De beide oorlogen wist Reeke netjes te doorspartelen, al stond het geluk wel even aan zijn zijde, toen bij het einde van de tweede wereldkrijg, de Duitsers een bezoek aan «Woonschip Louisa» brachten. Besloten werd het schip in de grond te boren...

— Maar, meneer, spartelde Reeke tegen, als er hier drie Duitsers binnenkomen, valt mijn schipke om !

's Anderendaags zouden de Duitsers terugkomen. Gelukkig voor Reeke werd het voor de Duitse helmen de onverwachte terugtocht.

Dat zegt ons de binnenschipper, die met zijn «bakske» over het water dobberde... Geen mast meer op zijn schip... Geen vlag meer op het dek... Alleen een vluchtig neergeslagen plaatje, met scheefgeverfde letterkens : «Woonschip Louisa».

Coletteke, zijn vrouw, heeft ons buitengelaten. «Pas op voor uw kop, meneer, want 't is hier zo laag»...

Voorzichtig zijn we aan wal gesprongen.

Karel DE DECKER

Gestratificeerde KRASVRIJE AANBOUWKEUKENS

2.900 fr. de lopende meter
nu in het bereik van **IEDEREEN**
dank zij de lage prijzen
en toch beste kwaliteit bij

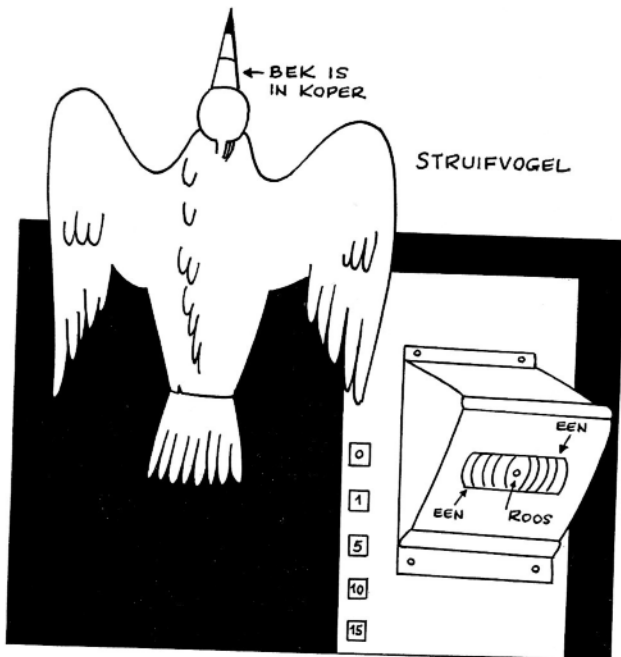
WILLY OLBRECHTS

J. HAMMENECKERSTRAAT 44
KAPELLE-OP-DEN-BOS — TEL. (015) 71 13 51

Alles wordt op maat gemaakt volgens uw beschikbare plaats en al onze meubelen zijn van binnen en buiten met gestratificeerde platen van eerste keus.

EEN UNICUM IN 'T GEWEST :

«STRUIFVOGELSPEL» TE KAPELLE-OP-DEN-BOS

Elke stad of gemeente in ons land is rijk aan maatschappijen. 't Is toch spreekwoordelijk dat drie Belgen bij pot en pint volstaan om een «sjoseteit» te stichten. Is deze bewering misschien een tikje overdreven, er schuilt nochtans veel waarheid in, en dit niettegenstaande men de jongste jaren inzake oude volksgebruiken en -spelen zowat t'allen kante een zekere teleurgang vaststelde. Het is derhalve een vaststaand feit dat de meer moderne sporten en vermakelijkheden de plaats van het vroegere volksleven bij de jongere generaties hebben ingenomen. Dit verschijnsel is niet nieuw : nieuwe tijden brachten steeds nieuwe zeden, nieuwe levensgewoonten en ook nieuwe ontspanningsmogelijkheden. Waar volksspelen als : «Kegelspel»; «Bakschieten»; «Meetjesschieten»; «Keskes-schieten»; «Hanekap»; om het maar bij de meest nog gekende en bekende te houden, het op een paar uitzonderingen na, hebben moeten afleggen tegen de Moloch, die de moderne tijd is, weigert de Struifschuttersvereniging «Roos of een», gevestigd in café «Sportarena» (nabij het gemeentehuis) halsstarrig méér dan 25 leden aan te nemen en dienen de kandidaat-struifschutters vaak maanden te wachten alvorens zij de eer hebben hun naam te zien prijken in het register van de vereniging, die lokaalhouder, tevens sportafgevaardigde van K.B.W.B., Alfons Van de Wouwer, op de koop

toe een prima-struifschutter, onder zijn hoede heeft.

Hoewel het «Struifvogelspel» voor het grote publiek, niet alleen uit onze gemeente, maar ook voor dat van het gewest, tot op heden haast onbekend bleef, kent dit spel, voornamelijk in het Leuvense, waar het t.a. reeds meer dan 100 jaar beoefend wordt, tot op heden nog een ruime belangstelling.

Aan de geïnteresseerden voor «Levende folklore» geven we de raad of de stille wenk eens op een vrije avond binnen te lopen in hogervernoemde «Sportarena» om even met het spel gekonfronteerd te worden. Het komt er niet op aan dat hun «Struifvogel» zeven keer naast de roos terecht komt... Hoofdzaak is dat ze even vertoefd hebben in een verre tijd toen onze voorzaten nog geen juke-boxes, TV-toestellen of wat ook nodig hadden om zich te vermaken... of te vervelen...

Ten gerieve van de lezer, hierbij volgende bijzonderheden betreffende :

A. VEREISTE REKWISIETEN

a) een gesculpteerde vogel (de verenigingen beschikken over twee vogels, namelijk : een grote van ongeveer 8 kg en een kleine van circa 3 kg) ophangen aan een stalen draad, dewelke aan de zoldering van de speelzaal bevestigd is. Aan de vogelstaart is een lederen riempje aangebracht.

b) een toestel van ruim 1,20 m hoogte dat met een verlichtingssysteem uitgerust is, en waarop een horizontale metalen schietblok is aangebracht. Deze schietblok, met een oppervlakte van 1,5 dm², is onderverdeeld in twee vakken, die de quotatie aanduiden. Deze quotatie is als volgt bepaald : 25 punten voor de «Roos», die zich in het midden van de schietblok bevindt ; langs weerszijden van de roos ziet de puntendeling er als volgt uit : 20, 15, 10, 5, 1 punt of «vak van de Enen».

c) 7 metalen pinnen, ongeveer 4 cm lang, dewelke tijdens het spel magnetisch in de vogelbek — waarin een koperen buisje is ingewerkt — opgehouden worden.

B. HET SPEL ZELF

a) aantal deelnemers onbepikt.

b) er wordt gespeeld voor een «Rozenprijs» en een «Eenenprijs». Dat sluit in zich dat tijdens een wedstrijd ieder deelnemer moet trachten enerzijds zoveel mogelijk «Rozen» en anderzijds zoveel mogelijk «Enen» te «werpen» of te «schieten». De reglementaire afstand van de vogel tot

de schietblok is 3,8 m. Naast een zekere handstabiliteit zijn een scherp zicht en een bestendig concentratievermogen de niet te onderschatten factoren tot het behalen van het hoogst of het laagst mogelijk aantal punten. Ook een soepele coördinatie van de armspierenbundel en meetkundig doorzicht is vereist, vermits er bij elke «worp» of «schot» moet naar gestreefd worden dat :

- de vogel volledig stilhangt.
- de vogel en stalen draad een uitvalshoek van 90° vormen.

c) ieder deelnemer mag zowel naar het «hoog getal of rozenspel» (inleg 20 fr.) als naar het «laag getal of enenspel» (inleg 10 fr.) maar één doorgang spelen. Een doorgang is synoniem met 7 worpen of beurten. Daar de eerste worp steeds aanzien wordt als een proefworp komen alleen de 6 andere beurten voor het toekennen van de punten in aanmerking. Komt één van de pinnen buiten de metalen schiethoek terecht, dan wordt een nulpunt toegekend, en dit heeft volledige uitsluiting in de volgende schiftingsreeks tot gevolg.

C. ENKELE MERKWAARDIGE KANTTEKENINGEN

a) De grote struifvogel waarover «Roos of één» beschikt weegt 7,8 kg. Deze werd gebeeldhouwd uit een eiken blok van ongeveer 1,30 m omvang. Aan het beeldhouwen zelf werd ruim een maand werk besteed. Het is werkelijk een kunstwerk dat zonder overdrijven een waarde van minimum 30.000 fr. vertegenwoordigt.

b) Zusterverenigingen zijn er gevestigd :

1. te LEUVEN onder de naam van : «Les bons vivants de St.-Jacques» (herdacht in 1973 haar 100-jarig bestaan met een groot nationaal struifvogelspel) en verder ook nog de «Feniks».
2. te KORBEEK-LO waar «Rap zijn wint» regelmatig wedstrijden op het getouw zet.
3. te LIER, waar «De Kroon» de struifvogelbeoefenaars onder haar hoede heeft. Enkele jaren terug waren er te DIEST en ook te AARSCHOT nog enkele verenigingen zeer actief, maar bij gebrek aan belangstelling werd geleidelijkerwijze de een na de andere ontbonden.

c) Meestal worden de wedstrijden georganiseerd in een zaal. In uitzonderlijke gevallen wordt wel eens extra muros gespeeld. Maar in dit laatste geval wordt dan uitsluitend «geschoten» of «geworpen» met de grote vogel.

d) Waar het woord «STRUIF» vandaan komt, daar hebben we wel enigszins het raden naar. Zeer waarschijnlijk — en het is zeer aanvaardbaar — heeft het woord «struif» iets te maken met «stroef» of «niet gemakkelijk», begrip waarmee het ten andere verwant is...

H. VAN DE VEN

LACHEN IN ONS BEROEP

Al eens een (auto) ongeval gehad ?

Dat ongeval schriftelijk doorgegeven ?

Gelet op mogelijke dubbelzinnigheden ?

Hierna enkele losse grepen uit bestaande ongevals-aangiften. Natuurlijk naamloos ! Aan U ze dubbelzinnig en/of komisch te vinden.

- «Tegenpartij stond stil voor het huis van zijn vriendin nr : 4».
- «Ik reed op de baan naar St. Niklaas, toen ik plots op een onverplichte koe botste».
- «Van uit mijn positie kon ik onmogelijk zijne linkerflikker zien branden hebben».
- «Ik heb inderdaad een meid en een werkvrouw, maar ik had toch gevraagd ze allebei te laten dekken. Mag ik U verzoeken na te gaan, of mijn agent zijn werk wel goed deed?».
- «Hij botste tegen mijn deur. Mijn vrouw had het zien aankomen, want ze zei efkens ervoor : Pas op want die is zo zot als iet».
- «Hij knotste tegen drie stilstaande auto's en knots ik had het ook zitten».
- «Mijn echtgenote stond stil, en zonder dat ze het wist zat tegenpartij er van achter op. Het was een zware slag. Gans hare koffer was ingedrukt, en een stuk van haren uitlaat vond ze nadien nog in de gracht».
- «Zo zijn er mensen die wel een degelijke ongevalsangifte kunnen doen, maar die niet weten dat een autoverzekering, wel veilig, 10 % voordeliger in premie kan zijn».
- «En zo zijn er jonge zelfstandigen, die niet weten dat er mutualiteiten zijn, die hun, bij werkonbekwaamheid door ziekte of ongeval, tot 1.000 fr. per dag uitbetalen. Ja ! En dit tot hun 65 j. (6 dagen per week A.U.B. !) voor een bijdrage die de helft goedkoper is dan bij verzekeringsmaatschappijen».
- «En lach niet als wij U zeggen, dat 8 op 10 van die jonge beginnende zelfstandigen, door onwetendheid, zich verkeerdelijk in orde stellen met hun sociale-wetgeving-inschrijving en hierdoor duizenden franken teveel aan sociale bijdragen betalen».
- «En geef toe dat zelfs 90 % van onze jonge intellectuelen, hun meest interessante bronnen en formules van lening niet kennen... omdat het tenslotte hun beroep niet is».
- «Dat er verschillende jonge zelfstandigen zijn, die dringend een goed fiscaliteit-boekhouder nodig hebben».
- «Dat zij misschien aanvoelen, dat wij meer dan «alle verzekeringen» doen».
- «Dat wij inderdaad tegelijkertijd raadgevers zijn, voor alle problemen met financieel karakter, en dat een groot deel van die raadgevingen, gratis bij wijze van service, aan ons klienteel gegeven worden».
- «Dat wij ons hoofdbureau te 2638 Reet hebben - Clemenshoek 16, telefoon : (031) 88 20 31 en een speciaal bureau voor autoverzekeringen te 2650 Boom autostrade (Antwerpsestr. 258 - aan den barreel - Tel. (031) 88 40 48)».
- «Dat wij ook bijbureaus hebben te Leuven en te Brussel, en klienten in elke vlaamse stad en bijna in elk vlaams dorpje...»

Steeds welkom.
STAF SOMERS

In naam van :
«GROEP STAF SOMERS-LAURIKS»

MEESTER JAN DE WIT IS ER TACHTIG !

Meester De Wit uit Blaasveld is er tachtig geworden. Dat zijn van die dingen die tellen. Dat zijn dingen, waarbij men stilstaat en waarbij men zich afvraagt : waar heeft die man de moed vandaan gehaald, om het zolang uit te houden ?... Al verwerp je direkt die vraag, wanneer je hem doende ziet, of wanneer je hem al fietsend de streek ziet verkennen... Je bent verwonderd, dat hij er àl tachtig is... En dan zeg je zo bij jezelf, dat de levensfilosofie die deze man er al jaren op na weet te houden, misschien wel de reden werd, van zijn zo lang verblijf op deze zo gekke wereld... Op deze gekke, soms toch zo trouweloze wereld...

Meester De Wit werd op 30 september 1894 te Heffen geboren. Hij zag er het levenslicht en snoof er de geuren van de niet altijd romantische Zenne. Hij arriveerde in volle perentijd. En eigenaardig ! Die peren hebben later zijn leven gestoffeerd...

Je denkt terug aan die dingen en je herinnert je plots de definitie van de humor, zoals die door de onlangs overleden kleinkunstenaar Gerard Vermeersch werd verwoord...

«Humor, zei hij, is de peer met de pel niet, maar het sap dat tussen pel en peer over het mes loopt, als je de pel van de peer doet»...

Zo zie je de Meester en zo vindt je hem ergens terug... De sappig vertellende, de lustig filosoferende man, die alles van zijn ouders erfde... Van zijn vader Désiré De Wit, die zijn gezin met zes eenheden wist te stofferen, en van zijn moeder, die 32 jaar lang als een verlamde vrouw, de moeilijke touwtjes in handen diende te houden...

Ondanks dit euvel mocht Jan voor «schoolmeester» studeren. Al moest hij ondertussen zijn deel van het werk op het veld doen, en op de door zijn oudere zuster beheerde boerderij...

— In die tijd was het financieel niet zo lastig om onderwijzer te worden, zegt Jan De Wit. Men betaalde 100 frank schoolgeld per jaar, al kreeg men daarnaast de kans om via een studie-

beurs, voor het 1e jaar 20, voor het 2e jaar 40, voor het 3e jaar 60 en voor het 4e jaar 80 frank te verdienen...

In 1913 haalde hij zijn diploma. Al bleef hij nog jaren verder studeren. Hij werd gids van de Stad Mechelen, volgde de cursussen groententeelt en fruitteelt. Haalde het getuigschrift Landbouw Scheikunde en gaf van 1920 tot 1940, landbouwonderwijs te Tisselt, te Blaasveld, te Heffen en te Leest. Hij was daarnaast druk doende in de Gewestelijke Landbouwavondscholen van Willebroek en Hombeek. Hij gaf voordrachten over Land- en Tuinbouw. Hij maakte de drainering van 1931 mee... Hij deed dit en dat en zoveel andere dingen...

Meester De Wit was, buiten dit officiële Landbouwerige gedoe, een sportman met allure... Hij rotste tijdens de oorlog 14-18 de kegelbanen van Heffen, Leest, Stuivenberg-Mechelen en Blaasveld af. Hij fietste op één dag naar de Bloedprocessie te Brugge... Hij tripte naar Middelkerke, naar Luik, naar het Groot-Hertogdom en naar Rijsel... Hij was een kampioen in het ringsteken per velo, al deed hij ook mee, wanneer er om ter stilst werd gereden...

Wanneer hij verliefd werd, wilde ik weten...

— Ha, zegt hij, in negentienhonderd... in de twintig ! (De man met dat zo grote memorie kan niet alles onthouden !).

In 1927 trouwde hij. Hij was gelukkig en zeer actief.

Nadat de oorlog voorbij was gezeild en de repressie onverantwoord stekelig tegenover hem was geweest, kwamen de rustige jaren. De jaren van de stille bezinning. De jaren van het potje pakken en van het kaartje trekken. De jaren van de bijenteelt en van de perenkweek... Met Jan De Wit, die na 42 jaar onderwijzer te zijn geweest, er zijn onderwijzersbijletje bij neerlegde... Die adieu zei aan zijn Tisselt, waar hij jaren graag les had gegeven... Zonder theoretisch geklungel, maar zo uit het hart...

Toen de Heemkundige Kring van het Vaartland van start ging, was hij er bij om de boot de vaart in te duwen. Al deed hij dat niet met slaande trom, maar uit de overtuiging, dat al datgene wat er nog te redden is, gered kan worden, wanneer men zich met z'n allen achter de ploeg zet...

De vele geschreven opstellen, die nu nog klaar liggen, om de komende nummers van «t Vaartland» te helpen stofferen, schreef hij met het vuur van de verliefde, met het vuur van de heemverliefde zanter, die jong blijft, door aan dit zo felle verleden te denken, te werken en te schrijven...

Hopelijk houdt hij het nog jaren uit !

Karel DE DECKER

MEESTER DE WIT VERTELT...

HERINNERINGEN UIT MIJN JEUGD (1901-1905)

Bij de kleine boeren was er toen in die tijd grote armoede. De graanprijzen vielen van \pm 15 fr. per 100 kg op \pm 10 fr. wat te wijten was aan de massale aanvoer uit Amerika. De prijzen van het vlas daarentegen daalden door de invoer van de katoen. Het sloorzaad was bijna geheel verdwenen, omdat petroleum de smoutlampen hadden vervangen. Aardappelen en vee-stapel waren nog weinig belangrijk. Groententeelt was nog onbekend. Alleen bij de grote boeren kwam aspergeteelt in opgang. Slechts na 1905 begonnen ook de kleine uitbatingen deze teelt te beoefenen en kwam er een merkelijke verbetering bij de kleine boerenbedrijven.

We gaan binnen in zo'n boerenbedrijf op een winteravond, en wij zien de kinderen rondom de Leuvense stoof zitten. Het deksel hiervan is half opgelicht en geeft een weinig klaarte in de keuken, wat echter juist voldoende is om elkaar niet omver te lopen.

Moeder kon zeer goed vertellen en dat deed ze als ze geen brei- of naaldwerk te verrichten had. Als ze van Peter Van Hoof, de broer van haar overleden moeder vertelde, zaten we muistil en met open mond te luisteren. Immers Peter Van Hoof was 5 jaar soldaat onder Napoleon geweest. Hij had de veldtocht naar Rusland meegemaakt. Toen de Russen maar aldoor terugtrokken zonder slag te leveren, lieten ze enkel verbrande aarde achter. Gedurende de strenge winter verloren de Fransen bijna al hun paarden en vele manschappen. Daardoor moesten ze noodgedwongen de terugtocht aanvangen. Ook vertelde moeder dat Peter de veldtocht naar Italië had meegemaakt. Te voet trokken ze moeizaam over de Alpen. De soldaten leden een geweldige dorst, zodat ze volle grepen sneeuw van de bergtoppen in hun mond stopten. Hijzelf heeft ook de wacht gehouden voor de kerkpoort te Rome, waar het huwelijk van Napoleon werd ingezegend. Verder waren er vertelsels over roversbenden, Klein Duimke, de Boerenkrijg, Kludde en wat weet ik al...

Van Kludde, dat gevaarlijk gedrocht voor kinderen, volgt een ware gebeurtenis...

Kludde had in mijn gebuurte in het donkere struikgewas der Fonteinestraat, een plaats uitgekozen van waaruit hij met zijn akelig gebrul en schrikaanjagend kettinggerammel de mensen bang maakte. Velen maakten 's avonds liever een omweg om niet voorbij die plaats te moeten gaan. De kinderen liepen er zelfs op klaarlichte dag vol schrik voorbij. Dit spelletje had soms 2 tot 3 maal per week plaats, om dan weer en-

kele dagen stil te blijven. Dit volgens de weersgesteldheid. Een paar sterke brouwersgasten uit de Nijverheidsstraat, Arn De Wit en Fr. Peeters (de slumme) besloten Kludde eens bij de kraag te pakken. Op een donkere avond, toen ze weer het kettinggerammel hoorden, trokken beiden er op af. De ene links, de andere rechts van de ingang van de Fonteinestraat. Toen ze behoedzaam op de plaats gekomen waren, alwaar Kludde zat, verried deze door zijn kettinggerammel zijn schuilplaats. De beide mannen sprongen toe en Kludde werd hardhandig aangepakt. Zijn kettingen werden hem afgenomen en met een flinke rammeling kon de boerenzoon het afdruipe. Sedertdien bleef Kludde voor altijd zwijgen. Zijn naam wil ik niet vermelden, omdat de persoon in kwestie nog leeft. Zo lang hij in Heffen woonde, werd hij Kludde genoemd...

Een andere bezigheid was het raden naar het getal «erbols» (marbels of knikkers) of «peigeltjes» (parels).

De jongens speelden met de knikkers en de meisjes met de parels. Het spel ging als volgt :

Traiteur Guy

gastronomie naar maat
voor elke gelegenheid :
feesten — recepties — diners

Specialiteit van barbecue
voor kleine of grote gezelschappen
steeds dezelfde hoge kwaliteit
dezelfde voorname service
100 % tevredenheid — logische prijs

BESTELLINGEN - INLICHTINGEN - BESTEK

Traiteur Guy

WESTVAARTDIJK 31 KAPELLE-OP-DEN-BOS

Diploma hotelschool
Feestzaal ter beschikking

beurtelings mocht men 1, 2 of 3 knickers of parels in de vuist houden. De tegenspeler of tegenspeelster moest raden. Was het juist dan kreeg hij of zij de inhoud van de knuist. Was het mis dan moest de tegenpartij het aantal knickers of parels aan de tegenpartij «betalen».

Tijdens de winterdagen, voornamelijk op donderdagnamiddag, speelden we met de knickers of vingen we mussen met klemmen. Ook speel-

den we dikwijls oorlog. Met twee ploegen, even talrijk, schoten we met onze klakkebussen (uit vlierhout gemaakt) en kogels van knol (afval van vlas), onze tegenstrevers figuurlijk dood. Hij die door een kogel getroffen werd, moest het terrein verlaten, totdat er maar een van een zelfde ploeg overbleef. Die gaf zich dan maar krijgsgevangen. Daarna werden opnieuw twee kampen gevormd en het gevecht nam terug een aanvang.

Om bij slecht weer ook met de knickers te kunnen spelen, had ik met een kepernagel en een hamer, in de vloer van de keuken een putje gemaakt. Dit had ik geflikt, terwijl moeder naar de markt was. Ja, als de katten van huis zijn, dan dansen de muizen, zegt het spreekwoord. Ik herinner me niet meer welke beloning ik hiervoor gekregen heb. Het putje, zo moeizaam verkregen, is er in gebleven tot in 1920, toen onze woning afgebroken werd om de steenweg naar Heindonk af te werken.

Ook werden 's avonds, tijdens de wintermaanden, raadsels gegeven. Mijn oudste broer had een boekje, dat 100 raadsels bevatte, te Mechelen bij Klein Trieneke, voor 10 centiemen gekocht. Dit muntstuk had hij gekregen van de baas, bij wie vader voor mijn broer een klak (pet) van 0,75 fr. gekocht had. Het oplossen van de 100 raadsels waren we na een week beu, want we kenden daarvan na een paar dagen alle oplossingen.

Rond 6 u. 30 deed moeder het spelen stoppen en werd het rozenhoedje gebeden om met een hele reeks vaderenzen te eindigen. Zo kreeg de H. Bernardus, beschermer van het vee, één onze vader. De H. Antonius werd aangeroepen tegen de gevreesde varkenspest (koolvuur). O.L.Vrouw van haar kant kreeg dubbel rantsoen : één voor O.L.Vrouw-Ten-Doorn en één voor O.L.Vrouw van Scherpenheuvel, naarwaar elk jaar met Sinksen, één lid van 't gezin ter bedevaart ging !

Nooit werd de H. Cornelius, patroon tegen de kinderziekten (stuipen) vergeten. Nog andere Heiligen kregen hun deel. Ik wist niet, dat er zoveel waren. Op mijn vraag hierover zegde

IN MEMORIAM

EERWAARDE HEER

JAN WILLEM

Op dinsdag 3 december 1974 overleed in de Heilige Familiekliniek te Reet, de te Antwerpen op 8 november 1898 geboren ere-godsdienstleraar Jan Willem, die in de streek en in dit Vaartland, als een Ambassadeur van Gods huis, zijn plicht had gedaan en zijn werk had verricht.

Jan Willem heeft in heel wat organisaties zijn zeg gehad. Zijn eigen zo simpatieke, maar toch zo degelijk gefundeerde zeg, waardoor hij zich enkel vrienden had weten te maken. Vrienden die met hun persoon-

lijke moeilijkheden naar de Guido Gezellestraat 1 te Blaasveld kwamen, en die daarna blij waren, omdat «Willeme» nog meer was geweest, dan een biechtvader-van voor-het-Concilie...

Jan Willem was een man die streefde naar de perfectie. Naar de perfecte objectiviteit. Hij streefde naar het spontaan benaderen van de meest diverse dingen. Jan Willem was daarbij leergierig als geen ander...

Jan Willem was stichtend lid van de Heemkundige Kring van het Vaartland. Hij was geen leidinggevende persoonlijkheid op dit gebied. Hij was de waarnemer. De leraar die leren wilde. Hij was er, omdat hij zich zo volksverbonden voelde met zijn Blaasveld en zijn Vaartland...

De Redactie.

moeder : «Maar manneke, er zijn meer heiligen in de hemel dan dat er dagen zijn in een jaar» ! Om te sluiten kregen de overleden familieleden elk een vaderons. 's Zondags en op de heiligdagen werd de rozenkrans, alsmede de voorrede met behulp van een kerkboek gebeden. Zo hebben we eens flink gelachen, toen mijn oudste broer voorlas. Toen hij aan het Mysterie van de Kruisdraging gekomen was, las hij onderaan de bladzijde «Jezus viel plat...» en terwijl hij het blad omkeerde om verder te lezen «ter aarde neder...» riep er een : «Zijn band was gesprongen !». Nadat deze om zijn guitig tussenwerpsel een flinke oorveeg van moeder had gekregen, ging het gebed in volle devotie verder...

Diezelfde spuitser werd het vorige jaar afgedankt als voorbidder, omdat hij gedurig de tekst veranderde. Zo moest hij lezen : «De soldaten gaven Jezus een **riet** en een **scepter** in de handen». Maar wat las hij ?... «De soldaten gaven Jezus een **riek** en een **schepnet** in de handen». Om zijn afdanking treurde hij niet, maar wel omdat hij de volgende zondag zijn 5 centiemen «pree» (zakgeld) moest derven. Dit was voor hem een strenge straf, maar volgens moeder nog te klein voor zulke heiligschennende woorden.

Kort na 7 uur werd de lamp aangestoken, want dan kwam vader thuis. Hij had bij een boer 10 uren gedorst en had daarvoor 11 stuivers (1 frank) verdiend. Als hij vlas ging zwingelen was het loon 1,5 fr. per dag, maar dan moest hij 12 uur werken. Het avondmaal, aardappelen met ajuinsaus en daarna een kom boteremelk met roggebrokken, werd stilzwijgend gebruikt. Daarna ging men de dieren voederen. De stallantaarn werd met een solferstek aangestoken en achter de dieren opgehangen.

De «brasketel» werd met behulp van een katrol, van de Leuvense stoof geheven en naar de voerderij gedragen en in kuipen verdeeld. De beste koe kreeg het grootste deel. Als we wisten, dat er veldwortelen in de ketel waren, wipten we vlug tot bij de kuipen en grepen vlug een hete pee (wortel) uit de kuip. Wat smaakte die lekker ! Nadat de dieren nog wat hooi of haverstro in de kribbe kregen, en ze nog wat van strooisel voorzien waren, ging iedereen naar bed. Daar sliepen we spoedig in op een matras van «pluimen», die 7 voet lang waren.

Aangename herinneringen aan lang vervlogen dagen, waaraan ik nog dikwijls met weemoed terugdenk. We waren destijds heel gelukkig en zeer tevreden met onze armoede, wat hedendaags niet het geval is met verwende kinderen en hun overvloed aan speelgoed.

Jan DE WIT

REISBUREAU

Mondial Tours

MARCEL DE REYS & ZN

Kappellebaan 66 - 2931 LEEST

(500 m van brug Kapelle-op-den-Bos)

Tel. (015) 71 14 76 en 71 17 82

Verg. A 1235

staat tot uw dienst voor reizen :
per vliegtuig - trein - boot - autocar
eigen wagen
verhuring appartementen
bespreking van hotels
groepsreizen

Agent van :

Airtour, Centrair, Suncomfort,
Sunair, Yougotours, Britour,
Centratours, Apartair, Immotours,
Navytour, P & O lines, Transair,
Europatours, Europabus, Escotours,
KD Lines, Ten Bel, Flamingotours,
Succestours, Romaniatours,
Autotour, enz...

Autocars van 17 tot 50 pl.

Brochures GRATIS op verzoek verkrijgbaar.

TENTOONSTELLING VOLKSDEVOTIE en BEDEVAARTVAANTJES te Hombeek

VAN 15 TOT 24 NOVEMBER 1974

Firmain Verlinden, voorzitter van de gemeentelijke raad voor toerisme bracht in zijn voorwoord een algemeen overzicht der tentoonstelling. Het werd een iconografische tentoonstelling, handelend over volkskunde of folklore, die naar hij citeerde, de geesteswetenschap is die de aard en het bestaan van een volk in de alledaagse en niet-alledaagse dingen onderzoekt. De Sinte-Mettefeesten te Hombeek zijn een gebeurtenis die nu elke buitenstaander meer en meer aanspreekt.

Hij dankte speciaal de medewerking van de Heemkundige Kring van het Vaartland, de heemkundige Kring van Kontich, de Archeologische Kring van Mechelen, het Ste Ceciliakoor van Hombeek, Broeder Felix van Scheppersinstituut Mechelen, Hendrik Engels, de heer Lemmens en de heer Jos de Keersmaecker. Er volgde hierop een hartelijk applaus.

Toen sprak Lic. Renaat Van der Linden, die optrad als inleider.

Al droop het geluk niet van zijn baard, het droop van zijn kin en zijn ogen straalden een oneindig gelukkig ogenblik uit over de vele mensenkoppen heen. Het was voor mij alsof hij op weg was naar de zevende hemel en ik werd er zeker van, te horen aan de stilte in de zaal en te kijken naar al die verwonderde gezichten,

dat die luisterende mensen met hem mee onderweg waren. Wij zijn genodigd aan rijke tafelen; hij zei dit met kennis en overtuiging, het geluk uitstralend van iemand die een rijke bron ontdekt. De rijke tafelen gedekt met 300 bedevaartvaantjes, een schat van oude devotieliteratuur die bovendien zeer zeldzaam werd bestempeld, beelden, prenten, postkaarten, postzegels. Van der Linden zou ons nu de betekenis van het woord bedevaart nader doen kennen en de geschiedenis van het «vaantje» in 't kort vertellen, maar op een splendiede wijze, kernachtig en zeer bevattelijk. Bede en varen, boete en reizen, boetebedevaart, bedevaartstaf, bronzen bedevaartpenningen. Vanwaar het bedevaartvaantje? Dit vaantje was het bewijs van een pelgrimage. Vóór 1900 was er geen enkel land waar ze gedrukt werden tenzij dan in Vlaanderen. De eerste vaantjes dateren van 1509-1510. Het vertrekpunt is Vlaanderen; dit is enig! Renaat trok al zijn toehoorders met hun neus tot tegen de wand tot tegen de honderden vaantjes, die steeds dezelfde vorm kenden, een driehoek met de hoek naar links of de hoek naar rechts, met als afbeelding, een heilige, zuiver weergegeven, een kapel, een processie, een wapenschild en een landschap met/of een dorpskern. Van der Linden richtte onze aandacht op het feit dat we soms niet beseffen hoe rijk wij, op het gebied van devotie, zijn aan kunstschaten, aan hoogstaande kunst. Hij noemde deze expositie een schrijn, een tentoonstellen van de schone vroomheid of de vrome schoonheid die onze voorouders hebben getekend. Van der Linden kon en wou het niet onder stoelen of banken steken; de loftrumpet ter ere van de heer Jos De Keersmaecker sloeg hoog aan en de menigte dankte deze laatste, ons aller voorzitter, met een donderend applaus. En verdiend. Ook onze vriend Jos verkreeg zijn nimbus. Duivel doet al met nimbus, b.v.o.!

Onder leiding van Emiel Keuleers besloot het St.-Ceciliakoor van Hombeek deze avond met twee liederen van Gaston Feremans: Maria Hagedoorn en Gebed voor het vaderland.

LOUIS SCHURMANS

**Een kommerloze vakantie
begint bij de moderne
en dynamische Kredietbank**

Vraag vandaag nog precieze inlichtingen over :

Eurocheque en Eurochequekaart
Express-Cheque
Girale loonbetaling
Automatische betalingen
Bewaring van effecten
Huren van safes

Zes garanties voor een geslaagde vakantie

KREDIETBANK

680 kantoren waarvan zeker een in uw buurt.

STANDING DOOR KWALITEIT

dat kan alleen

RODAL

P. V. B. A.

Tegelfabriek van Noord-West Brabant

MEISELAAN 52 - NIEUWENRODE - TEL. : (015) 71 13 59 - 71 14 37

met haar 4 afdelingen : — **VLOEREN**
— **SCHOUWEN**
— **CEMENTDALLEN**
— **SILEXDALLEN**

Komt ook op zaterdag- en zondagvoormiddag genieten
van onze gans vernieuwde toonzaal !

Bel Meubel

UW MEUBEL

De best gekende en goedkoopste meubelzaak uit gans de streek
20 % GOEDKOPER

LOUIS BEULLENS-HERMANS
MECHELSEWEG 264
KAPELLE-OP-DEN-BOS (Oostkant)
TEL. (015) 714 03

Drie verdiepingen toonzaal — Ingang vrij

KREDIET

KONTANT

Op aanvraag worden de cliënten thuis afgehaald,
zonder verplichtingen tot kopen

UIT SYMPATHIE

Tiny Bell

en haar orkest «SMACK»

FEESTINRICHTER : voor al uw bals en feesten,
alle inlichtingen adres BEL meubel